

**IÄKKÄIDEN HYVINVOINTIA TUKEVAN PIHAN
SUUNNITTELU – CASE KÄRÄJÄTÖRMÄ**

Roosa Heikura
Maisterintutkielma
Kasvintuotantotieteet
Helsingin yliopisto
Maataloustieteiden osasto
Toukokuu 2020

TIIVISTELMÄ

HELSINGIN YLIOPISTO — HELSINGFORS UNIVERSITET — UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto — Fakultet/Sektion — Faculty		Osasto — Sektion — Department	
Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta		Maataloustieteiden osasto	
Tekijä — Författare — Author			
Roosa Heikura			
Työn nimi — Arbetets titel — Title			
Iäkkäiden hyvinvointia tukevan pihan suunnittelu – case Käräjätörmä			
Oppiaine — Läroämne — Subject			
Kasvintuotantotieteet			
Työn laji — Arbetets art — Level		Aika — Datum — Month and year	Sivumäärä — Sidoantal — Number of pages
Maisterintutkielma		5/2020	48
Tiivistelmä – Referent – Abstract			
<p>Väestön ikääntyessä myös muistisairaiden määrä kasvaa tulevina vuosina. Hyvinvointia tukevat lähiympäristöt voivat vaikuttaa positiivisesti iäkkään elämänlaatuun ja terveyteen edistäen pidempää kotona asumista. Muistisairaiden arjen sujuvuutta ja elämäntapojen jatkuvuutta voidaan tukea selkeällä ja helposti hahmotettavalla ympäristöllä.</p> <p>Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää, miten iäkkäiden asumisen suunnitteluun osallistuvat tahot käsittävät lähiviheralueiden yhteyden asukkaiden hyvinvointiin ja miten hyvinvointia edistävät tekijät tulisivat nykyistä paremmin huomioiduiksi suunnitteluprosessissa. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena teemahaastattelulla ja aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä. Haastatteluja tehtiin yhdeksän ja ne toteutettiin yksilö- tai ryhmähaastatteluina.</p> <p>Tutkimuksen tulosten perusteella ihanteellinen lähiviheralue on monipuolinen ja siellä on mahdollisuus kokoontua sekä tavata muita ihmisiä. Pihalla on mahdollista sekä fyysisesti aktiivinen että passiivinen toiminta, ja jokainen voi osallistua haluamallaan tavalla. Esteettömyys on tärkeää niin hoitotyön kuin asukkaiden itsenäisen toiminnan kannalta. Pihan tulisi tarjota erilaisia aistikokemuksia ympärivuotisesti. Suunnitteluprosessin aikana on tärkeää viestiä säännöllisesti sidosryhmille sekä antaa ihmisille mahdollisuus vaikuttaa suunnitteluun.</p> <p>Hyvinvointia tukeva viherympäristö on käyttäjälleen mieluisa ja monipuolisesti hyödynnettävissä. Pihan ei tarvitse välttämättä olla iso, kunhan se on suunniteltu toimivaksi. Onnistuneessa suunnitteluprosessissa hyödynnetään monialaista yhteistyötä ja osaamista.</p>			
Avainsanat — Nyckelord — Keywords			
Esteettömyys, hyvinvointi, ikääntyminen, osallistaminen, suunnittelu, terveyden edistäminen, viherympäristö, yhteisöllisyys			
Säilytyspaikka — Förvaringsställe — Where deposited			
Maataloustieteiden osasto			
Muita tietoja — Övriga uppgifter — Further information			
Työtä ohjasivat Erja Rappe ja Leena Lindén			

ABSTRACT

HELSINGIN YLIOPISTO — HELSINGFORS UNIVERSITET — UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto — Fakultet/Sektion — Faculty		Osasto — Sektion — Department	
Faculty of Agriculture and Forestry		Department of Agricultural Sciences	
Tekijä — Författare — Author			
Roosa Heikura			
Työn nimi — Arbetets titel — Title			
Designing a courtyard that supports the well-being of the elderly – case Käräjätörmä			
Oppiaine — Läroämne — Subject			
Plant production science			
Työn laji — Arbetets art — Level	Aika — Datum — Month and year	Sivumäärä — Sidoantal — Number of pages	
M.Sc. Thesis	May 2020	48	
Tiivistelmä — Referat — Abstract			
<p>As the population gets older, also the number of people with memory disorders increases. Health promoting environments can have a positive impact on quality of life and health of the elderly and help them live longer at their own homes. A clear and easily perceived environment is important for people with memory disorders and helps them maintain their functional ability.</p> <p>The aim of this study was to find out how people involved in planning housing for elderly understand green space and its effects on resident's' wellbeing, and how health promoting factors can be better recognized when designing new residential areas. The study was conducted qualitatively using focus interviews and content analysis. Total nine individual, pair and group interviews were done.</p> <p>According to the results, an ideal green space is diverse, enable people to meet each other's and spend time together. There are possibilities to be physically active or passive and participate in activities as they wish. Accessibility of green space and easy access to outdoors are important for both nursing staff and for the residents. There should be different sensory experiences available year-round. During design process, it is important to communicate regularly with stakeholders and allow people to participate in the planning.</p> <p>Health promoting green environment is pleasant and it can be used in many ways. There is no need for big yard if green space design is functional and aesthetic for the residents. A successful design process utilizes multisectoral expertise and collaboration.</p>			
Avainsanat — Nyckelord — Keywords			
Accessibility, ageing, design, green environment, health promotion, participatory, sense of community, well-being			
Säilytyspaikka — Förvaringsställe — Where deposited			
Department of Agricultural Sciences			
Muita tietoja — Övriga uppgifter — Further information			
Supervisors: Erja Rappe and Leena Lindén			

Sisällys

1 JOHDANTO	5
2 TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN VIHERYMPÄRISTÖISSÄ	6
2.1 Terveyden määritelmät	6
2.2 Terveyden edistämisen määritelmä	7
2.3 Viherympäristöjen hyvinvointivaikutukset	8
2.4 Viheralueiden merkitys ikääntyneille	9
2.5 Terveyttä ja hyvinvointia edistävän viherympäristön ominaisuudet	12
3 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	13
4 AINEISTO JA MENETELMÄT	13
4.1 Käräjätörmä	14
4.2 Kvalitatiivinen tutkimus ja teemahaastattelu	16
4.3 Haastattelujen toteutus	17
4.4 Aineiston käsittely ja analyysi	19
5 TULOKSET	20
5.1 Viherympäristön ominaisuudet	20
5.1.1 Kasvillisuus	22
5.1.2 Reitit	23
5.1.3 Kohtaamispaikat	23
5.2 Toiminnot viherympäristöissä	24
5.2.1 Fyysisesti aktiivista	24
5.2.2 Fyysisesti passiivista	25
5.3 Esteettömyys	25
5.3.1 Fyysinen esteettömyys	26
5.3.2 Kognitiivinen esteettömyys	27
5.3.3 Sosiaalinen esteettömyys	27
5.4 Aistikokemukset viherympäristöissä	27
5.4.1 Näkö	28
5.4.2 Kuulo	28
5.4.3 Tunto	29
5.4.4 Haju	29
5.4.5 Maku	30
5.5 Viheralueiden suunnitteluprosessi	30
5.5.1 Osallistaminen	30
5.5.2 Suunnitteluprosessin heikkoudet ja parannusehdotukset	31
6 TULOSTEN TARKASTELU	33
6.1 Toiveena monipuolinen piha	33
6.2 Aktiivista ja passiivista toimintaa pihalla	34
6.3 Esteettömyyden kolme ulottuvuutta	35
6.4 Aistikokemusten merkitys	36
6.5 Osallistaminen suunnitteluprosessissa	37
6.6 Tulosten merkitys ja yleistettävyys	37
6.7 Tutkimuksen vahvuudet ja heikkoudet	38
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	38
8 KIITOKSET	39
9 LÄHTEET	40
LIITE 1: HAASTATTELUTEEMAT	48

1 Johdanto

Väestön ikääntyessä myös muistisairaiden ihmisten määrä kasvaa tulevina vuosina. Väestön ikärakenteen muutokseen voidaan varautua turvaamalla tervettä ja toimintakykyistä ikääntymistä. Terve ikääntyminen parantaa ikääntyneiden elämänlaatua ja vähentää sosiaali- ja terveystalouden tarvetta sekä mahdollistaa iäkkäiden täysivaltaisen osallisuuden yhteiskunnassa (STM 2017). Terveen ikääntymisen edellytyksenä on osallistumismahdollisuuksien ja toimintakyvyn ylläpito terveyden edistämisen näkökulmasta (Kautto 2014).

Vanhuspoliittisena tavoitteena on lisätä iäkkäiden mahdollisuuksia kotona asumiseen mahdollisimman pitkään (STM 2017). Tämä edellyttää ihmisten toimintakykyyn sekä monipuoliseen kuntoutukseen panostamista. Ennaltaehkäisevälle toiminnalle on hankala määrittellä hintaa, mutta tehostettujen sosiaali- ja terveystalouden tarpeen väheneminen lisää julkisen talouden kestävyttä (STM 2017). Ikääntyneelle väestölle on hyödyksi sosiaalinen aktiivisuus sekä säännöllinen liikunta, jotka ovat keskiössä omaehtoisessa terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä (STM 2013).

Viherympäristöillä ja puutarhoilla on useita myönteisiä vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen (Whear ym. 2014). Viherympäristöt voivat tukea terveyttä ja hyvinvointia sekä vaikuttaa positiivisesti ihmisten elämänlaatuun muun muassa tarjoamalla tilan, jossa ulkoilla ja tavata muita ihmisiä (Rappe 2019). Erityisesti puutarhanhoito voi edistää iäkkäiden yleistä terveyttä ja elämänlaatua, kehittää fyysistä voimaa ja kuntoa, parantaa kognitiivisia kykyjä sekä lisätä seurustelua muiden ihmisten kanssa (Wang ja McMillan 2013). Näistä terveydenhuollon kustannuksia vähentävistä hyödyistä on tutkittua tietoa, mutta hyötyjä ei aina tiedosteta eikä tutkittua tietoa sovelleta käytäntöön.

Tampereen Käräjätörmään suunnitellaan uudenlaista asuinalueita, jossa muistisairaajat asuvat samoissa asunnoissa muiden asukkaiden kanssa. Vastaavia projekteja ei ole Suomessa aiemmin toteutettu, joten suunnitteluprosessia tutkimalla pyrittiin selvittämään voiko suunnitteluun osallistuvien tahojen mielestä pihan ominaisuuksilla vaikuttaa iäkkäiden hyvinvointiin. Lisäksi haluttiin selvittää, miten suunnitteluprosessi etenee käytännössä ja miten hyvinvointiin vaikuttavat seikat saataisiin ohjaamaan suunnittelua.

2 Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen viherympäristöissä

Terveyden edistäminen on osa kansanterveystyötä. Kunnilla on terveydenhuoltolain mukaan velvollisuus edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Väestötasolla terveyden edistäminen alkoi 1800-luvulla, jolloin havaittiin, että elinolot vaikuttivat terveyteen (Rimpelä 2010). Kansainvälisesti terveyden edistämistä ohjaavat Maailman terveysjärjestön (WHO) ohjelmatyössään luomat toimintalinjat (Savola ja Koskinen-Ollonqvist 2005). Elinympäristöjen fyysisen sekä sosiaalisen rakenteen merkitys terveyden tukemisessa on vahvistunut 1980-luvulta alkaen. WHO:n (2020) mukaan terveyttä voidaan edistää paikoissa, joissa ihmiset elävät arkista elämäänsä ja kohtaavat toisiaan.

2.1 Terveyden määritelmät

Terveyden määritelmiä on useita. WHO:n (1948) laatiman määritelmän mukaan terveys on täydellisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila. Laajemmassa merkityksessä se tarkoittaa sairauden puuttumisen lisäksi fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia. Tätä määritelmää on täydennetty Ottawan sopimuksessa (WHO 1986), jossa terveys nähdään päämäärän sijaan jokapäiväisen elämän voimavarana. Ottawan sopimuksessa korostetaan terveyden edellytyksiä kuten rauhaa, ruokaa ja suojaa, vakaata ekosysteemiä, taloudellisia resursseja sekä kestävästä resurssien käytöstä. Nämä edellytykset korostavat yhteyksiä sosiaalisten ja taloudellisten olojen, fyysisen ympäristön, yksilöllisten elämäntapojen ja terveyden välillä (WHO 1986).

Biolääketieteellisen terveystieteiden mukaan terveys on fysiologinen normaalitila tai tasapainon alue. Terveyden tilaa arvioidaan mitattavilla arvoilla ja niiden poikkeuksilla, joita tulkitaan sovittujen kriteerien mukaisesti. Biolääketieteellisessä terveystieteessä muutoksia terveyteen aiheuttavat erilaiset taudinaiheuttajat (Palosuo ja Lahelma 2013).

Biopsykososiaalisen terveystieteiden lähtökohtana on biologisten, psykologisten ja sosiaalisten tekijöiden suuri vaikutus ihmisen terveyteen ja toimintakykyyn (Engel 1977). Se on herättänyt erityisesti poikkitieteellistä kiinnostusta, sillä terveyden moniulotteinen luonne edellyttää monialaista toimintaa, jotta terveyttä voidaan ymmärtää ja tukea (Hartig ym. 2014). Terveydentilan lisäksi on huomioitava yksilöllisten sekä ympäristötekijöiden

vaikutukset. Näitä vaikuttavia asioita ovat apuvälineet, asuinympäristö, työpaikan olosuhteet, palvelut, harrastukset sekä motivaatio (THL 2020).

Positiivisen terveyden käsite korostaa ihmisen voimavaroja keskittyen terveyteen sairauden sijaan (Savola ja Koskinen-Ollonqvist 2005, Palosuo ja Lahelma 2013). Erityisesti salutogeeninen lähestymistapa (Antonovsky 1996) tarkastelee ihmistä kokonaisuutena huomioiden ihmisen yleistä kestäkykyä palvelevat voimavarat. Vaikka terveys ei ole sairauden vastakohta, positiivista terveyttä kannattaa tarkastella erillään sairauksista. Tämä johtuu siitä, että terveyttä edistävät tekijät eivät välttämättä ole samoja kuin sairauksien riskitekijät (Savola ja Koskinen-Ollonqvist 2005, Palosuo ja Lahelma 2013).

Koettu terveys ja hyvinvointi on ihmisen oma kokemus terveydentilastaan (THL 2019). Koettua terveyttä ja hyvinvointia voidaan kuvata ihmisten kokemusten lisäksi myös arvostusten ja arvioiden pohjalta. Elämänlaatu, sosiaaliset suhteet, turvallisuus ja osallisuus kertovat koetusta terveydestä (Karvonen 2019).

2.2 Terveyden edistämisen määritelmä

WHO:n (1986) määritelmän mukaan terveyden edistäminen on prosessi, jossa ihmisellä on mahdollisuus vaikuttaa omaan terveyteensä ja siihen vaikuttaviin taustatekijöihin sekä parantaa sitä. Suomen terveydenhuoltolaki (Valtioneuvosto 2010) määrittelee terveyden edistämisen yksilöön, väestöön, yhteisöihin ja elinympäristöön kohdistuvana toimintana. Toiminnan tavoitteena on terveyden ja työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen, terveyden taustatekijöihin vaikuttaminen, sairauksien ja tapaturmien sekä muiden terveysongelmien ehkäiseminen, mielenterveyden vahvistaminen ja väestöryhmien välisen terveyserojen kaventaminen. Lisäksi terveyden edistämiseen kuuluu suunnitelmallinen voimavarojen kohdentaminen terveyttä edistävällä tavalla. Sosiaali- ja terveysministeriön suosituksessa terveyden edistäminen tarkoittaa kaikki toiminnot huomioivaa tavoitetta ehkäistä sairauksia ja lisätä väestön terveyttä (STM 2006).

WHO:n Ottawan asiakirjassa (1986) on määritelty viisi terveyttä edistävää toimintalinjaa, ja ne ovat terveellisen yhteiskuntapolitiikan kehittäminen, terveellisemmän ympäristön aikaansaaminen, yhteisöjen toiminnan tehostaminen, henkilökohtaisten taitojen kehittäminen sekä terveyspalvelujärjestelmän uudistaminen. Terveellisen yhteiskuntapolitiikan

kehittäminen perustuu terveyden edistämiseen terveystalvvelujärjestelmän ulkopuolella. Ympäristöstä saadaan terveellisempi korostamalla ekologista lähestymistapaa, luonnonvarojen säilyttämisen tärkeyttä ja yhteisöllistä vastuuta. Yhteisöjen toimintaa tehostetaan päättämällä terveyteen liittyvistä asioista yhdessä. Lisäämällä tietoa voidaan kehittää henkilökohtaisia taitoja, mikä on tärkeää oman ja ympäristön terveyden kannalta.

2.3 Viherympäristöjen terveys- ja hyvinvointivaikutukset

Terveyden edistämisen laatusuosituksessa (STM 2006) terveyttä edistävä elinympäristö on määritetty esteettömäksi, turvalliseksi, viihtyisäksi, virikkeiseksi ja sosiaalista hyvinvointia edistäväksi. Se kattaa luonnonympäristön lisäksi rakennetun, sosiaalisen, kulttuurisen ja taloudellisen elinympäristön. Tällaisen ympäristön suunnittelu onnistuu tunnistamalla terveyttä edistäviä ratkaisuja yksilö- ja yhteisötasolla sekä terveystalvvelnäkökohdat huomioivalla yhdyskuntarakentamisella (STM 2006). Terveyden edistämistä toteutetaan siis laaja-alaisesti ja ympäristön merkitys korostuu terveyden edistämisen toimintalinjoissa (Savola ja Koskinen-Ollonqvist 2005). Viherympäristöjä voidaan hyödyntää WHO:n (1986) terveyttä edistävien toimintalinjojen toteuttamisessa. Viherympäristöt voivat olla terveyttä tukevia ympäristöjä, vahvistaa yhteistyötä ja edistää osallisuutta ja antaa ihmisille mahdollisuuksia henkilökohtaisien taitojen kehittämiseen.

Luonto ja luonnollinen ympäristö ovat monitulkintaisia käsitteitä, mutta yleensä ne viittaavat kasvien, vesielementin sekä kivien ja muiden elottomien kohteiden muodostamaan yhdistelmään (Hartig ym. 2014). Rakennetuissa ympäristöissä voidaankin puhua luonnon sijaan viherympäristöistä tai viheralueista, joilla tarkoitetaan erilaisia pääosin kasvipeitteisiä alueita (Pasanen 2020). Tyrväisen ym. (2007) mukaan viherympäristöissä arvostetaan erityisesti luonnon tarjoamia ulkoilumahdollisuuksia ja esteettisiä elämyksiä. Tärkeitä asioita ovat myös hiljaisuus sekä luontoon liitetyt äänet ja tuoksut ja luonnon tuoma vaihtelu arkeen. Viheralueet vaikuttavatkin suuresti asumisviihtyvyyteen (Tyrväinen ym. 2007). Runsas kasvillisuus, puistot ja erityisesti puuston latvuspeitto ovat tärkeitä hyvän mielenterveyden kannalta (Zhang ja Tan 2019). Tutkimusten mukaan puilla onkin ruohopeitteisiin alueisiin verrattuna suurempi positiivinen vaikutus koettuun terveyteen (Reid ym. 2017) ja niistä on enemmän virkistysellistä hyötyä (Lindal ja Hartig 2015).

Viheralueiden käyttö voi tuottaa hyvinvointivaikutuksia useilla eri tavoilla. Hyvinvointivaikutuksia välittäviksi tekijöiksi on tutkimuksissa (Hartig ym. 2014) todettu viherympäristöön liittyvät fysiologiset ja psyykkiset vasteet, jotka ilmenevät stressin lievittymisenä, kognitiivisen toimintakyvyn tehostumisena, mielialan paranemisena, fyysisenä aktiivisuutena ja toimeliaisuutena sekä lisääntyneenä sosiaalisuutena. Kuon (2015) mukaan keskeisin reitti luonnon ja terveyden välillä olisi ympäristön vaikutus immuunijärjestelmään.

Tutkimusten mukaan koettuun terveyteen vaikuttaa se, kuinka usein ihminen käy viheralueilla ja kuinka suuri on asuntoa ympäröivien viheralueiden määrä. Etenkin ikääntyneillä ja heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevilla koettu terveys on sitä parempi, mitä enemmän viheralueita on lähiympäristössä ja mitä useammin viheralueilla oleskellaan (Rappe ym. 2006, ten Brink ym. 2016). Erityisesti stressaantuneiden ihmisten hyvinvoinnin kannalta olisi tärkeää, että viheralueille pääsisi mahdollisimman helposti myös tiiviisti rakennetuilla asuinalueilla (Pasanen 2020).

Luonnossa ja viherympäristöissä liikkumisen on havaittu liittyvän vahvempaan elinvoimaan, kielteisten tuntemusten vähenemiseen ja parempaan henkiseen terveyteen verrattuna liikkumiseen muissa ympäristöissä (ten Brink ym. 2016). Puutarhanhoidon on huomattu vähentävän masennusta ja levottomuutta sekä alentavan painoindeksiä. Lisäksi se tehostaa kognitiivista toimintaa, lisää fyysistä aktiivisuutta ja yhteisöllisyyden tunnetta sekä parantaa elämänlaatua ja tyytyväisyyttä elämään. Puutarhanhoidolla on havaittu olevan sekä välittömiä että pitkäaikaisia vaikutuksia terveyteen (Soga ym. 2017).

2.4 Viheralueiden merkitys ikääntyneille

Ikääntyminen hidastaa ihmisten aistitoimintoja ja liikkeitä, heikentää koordinaatiota, tasapainoa ja kehon lämmönsäätelyä sekä vaikeuttaa sopeutumista uusiin asioihin ja ympäristöihin (Rappe ym. 2018). Muistisairauden vaikutus ihmisten toimintakykyyn on yksilöllistä, mutta oireisiin kuuluvat lähimuistin häiriöt, hahmottamisen ongelmat sekä ajan ja paikan tajun heikkeneminen. Muistisairaiden selviytymistä päivittäisistä toiminnoista tukee tuttu ympäristö, jossa voi käyttää totuttuja toimintatapoja (Rappe ym. 2018).

Viherympäristön myönteiset vaikutukset ovat voimakkaampia vanhuksilla kuin muilla aikuisilla, koska he ovat alttiimpia välittömälle elinympäristölleen (Broekhuizen ym.

2013). Tämä johtuu siitä, että iäkkäiden toimintakyvyn rajoitteet pienentävät heidän elinpiiriään (Poranen-Clark ym. 2018), mikä johtaa siihen, että he viettävät paljon aikaa lähiympäristössään. Iäkkäiden on havaittu liikkuvan enemmän, jos lähellä asuinpaikkaa on viheralueita (Rosso ym. 2011). Asuminen alueilla, joilla on kävelykelpoisia viheralueita, on todettu vaikuttavan positiivisesti kaupungissa asuviin ikäihmisiin riippumatta iästä, sukupuolesta, siviilisäädystä, lähtötilanteen toimintakyvystä ja sosioekonomisesta asemasta (Takano ym. 2002). Viheralueiden on todettu jopa lisäävän iäkkäiden jäljellä olevia elinvuosia. Takano ym. (2002) havaitsivat, että iäkkäiden eliniänodote kasvaa, jos lähiympäristössä on käveltäviä viheralueita. Samansuuntaisia tuloksia ovat saaneet myös Sulander ym. (2016), joiden mukaan suurin kuolemanriski on niillä iäkkäillä, jotka käyvät vähiten viheralueilla.

Iäkkäille säännöllinen, mieluiten päivittäinen ulkoilu on toimintakyvyn ja aivoterveiden kannalta olennaista ja voi ehkäistä muistisairauksia. Erityisesti iäkkäillä, joiden fyysinen toimintakyky on rajoittunut, riski tiedollisten toimintojen heikentymiseen kasvaa, jos he ulkoilevat harvemmin kuin kerran viikossa (Harada ym. 2016). Puutarhanhoito voi rohkaista ihmisiä fyysiseen aktiivisuuteen, mikä edistää sekä fyysistä että psyykkistä terveyttä. Puutarhanhoitoa harrastavilla iäkkäillä on todettu olevan parempi terveydentila verrattuna iäkkäisiin, jotka eivät hoida puutarhaa (Park ym. 2009). Puutarhanhoidon on havaittu kehittävän tasapainoa (Lee ym. 2018) ja harjoittavan lihaksia, joita tarvitaan päivittäisissä toiminnoissa (Lee ym. 2016). Erityisesti iäkkäille naisille puutarhan hoidosta voi olla hyötyä, sillä sen on huomattu kehittävän lihaksia ja aerobista kestävyyttä, kognitiivisia kykyjä sekä käsien motoriikkaa (Park ym. 2016).

Viherympäristöillä on todettu useita terveyttä suojaavia ominaisuuksia. Nämä ominaisuudet korostuvat ilmastonmuutoksen ja kaupungistumisen myötä ja ovat tärkeitä erityisesti iäkkäille. Viherympäristöt voivat epäsuorasti vaikuttaa ilmanlaatuun houkuttelemalla ihmisiä esimerkiksi pyöräilemään. Lisäksi kasvillisuus sitoo ilman epäpuhtauksia ja vaikuttaa niiden kulkuun, minkä ansiosta viheralueilla voikin olla muuta ympäristöä parempi ilmanlaatu (ten Brink ym. 2016). Kasvillisuuden rooliin ilman epäpuhtauksien hillitsemisessä vaikuttaa toki useampi tekijä, kuten laji ja kasvupaikka sekä ilmavirtaukset. Kasvillisuuden luomat varjot ja haihdutus voivat vaikuttaa ilmavirtauksiin, jotka vähentävät epäpuhtauksien suhteellisia pitoisuuksia (ten Brink ym. 2016, WHO 2016).

Kasvien muodostama varjostus ja haihdutus myös viilentävät ilmaa. Kasvillisuuden sijoittelulla sekä kasvien lajeilla ja koolla on vaikutusta siihen kuinka paljon kasvit vaikuttavat ilman lämpötilaan. Viheralueiden viilentävä vaikutus voi olla useita asteita ja voi yltää myös viheralueen ulkopuolelle (ten Brink ym. 2016). Kasvillisuuden on havaittu myös hillitsevän lämpösaarekkeiden muodostumista (WHO 2016). Duncanin ym. (2019) mukaan puilla ja pensailla on suurempi jäähtytysvaikutus kuin ruohopeitteisillä alueilla. Kasvien ilmaa viilentävä vaikutus on tärkeää erityisesti iäkkäille, sillä helleaallot lisäävät ikääntyneiden kuolleisuusriskiä (Kollanus ja Lanki 2014).

Liikenteen aiheuttama melu lisää sydän- ja verisuonisairauksien riskiä etenkin ikääntyneillä (Halonen ym. 2015). Kasvillisuusvyöhykkeillä ja maaperän muotoilulla voidaan kuitenkin tehokkaasti vähentää liikenteestä aiheutuvaa melua. Puut voivat rikkoa ääniaaltoja, mutta ne vaikuttavat myös psykologisesti (ten Brink ym. 2016, WHO 2016). Monet ihmiset uskovat, että kasvillisuus vähentää melutasoja, jolloin kasvillisuudella on psykologinen vaikutus koettuihin meluhaittoihin. Jo pelkkä kasvillisuuden näkeminen voi lieventää kokemusta meluhaitoista (Dzhambov ym. 2018). Lisäksi viheralueilla kuulee erilaisia luonnollisia ääniä, jotka vaikuttavat melun havaitsemiseen (ten Brink ym. 2016, WHO 2016).

Ikääntyvien määrän kasvaessa myös muistisairaiden ihmisten määrä lisääntyy, sillä muistisairauksia esiintyy eniten vanhimmissa ikäluokissa. Muistisairaille ihmisille pääsy viherympäristöön sekä toiminta puutarhassa voi olla erittäin tärkeää rauhoittaen heitä ja lisäten heidän liikkumistaan, aktiivisuuttaan ja hyvää oloaan. Jos muistisairailta on pääsy viherympäristöihin, se voi vähentää kaatumisia ja rauhoittavien lääkkeiden käyttöä sekä parantaa unta (Whear ym. 2014). Jo pelkästään luonnon näkeminen voi herättää muistoja sekä saada aikaan toiminnallisuutta ja sosiaalista vuorovaikutusta. Erityisesti kasvien moniaistiset ominaisuudet herättävät muistoja ja miellelyhtymiä (Rappe ja Topo 2007).

Laitoshoidossa viherympäristöjen ja puutarhojen merkitys vaikuttaa korostuvan, sillä kasvien kasvattamisen on huomattu voivan edistää laitoksissa asuvien ikääntyneiden psykologista ja sosiaalista hyvinvointia. Kasvien kasvattaminen ja kasveihin liittyvät kokemukset elämäntavan jatkuvuudesta voivat vahvistaa ikääntyneiden identiteettiä, itsenäisyyttä ja ympäristön hallintaa. Kasvien kasvatus vahvistaa myös yhteenkuuluvuuden tunnetta ja voi rohkaista sosiaaliseen kanssakäymiseen (Rappe ja Evers 2001).

2.5 Terveyttä ja hyvinvointia edistävän viherympäristön ominaisuudet

Terveyttä edistävästä viherympäristöstä on tehty jo paljon tutkimuksia, mutta silti on vielä vaikeaa löytää suunnittelutyökaluja, jotka sopivat kaikille erilaisille käyttäjäryhmille. Viherympäristöjen pitäisi samaan aikaan vastata yleisiin mieltymyksiin sekä erityistarpeita omaavien ihmisten toiveisiin ja vaatimuksiin (Bengtsson ja Grahn 2014). Terveyttä edistävä ympäristö ei ole vain käyttökelpoinen ja saavutettavissa (Bengtsson ja Grahn 2014), vaan se on myös kiinnostava, houkutteleva ja stimuloiva (Bengtsson ja Carlsson 2013).

Ikäystävälliset ympäristöt ovat ympäristöjä, jotka edistävät tervettä ja aktiivista ikääntymistä vahvistaen ihmisen fyysistä ja psyykkistä toimintakykyä (WHO 2015). Ympäristöministeriön oppaan (Rappe ym. 2018) mukaan ikä- ja muistiystävälliset viherympäristöt ovat esteettömiä, helposti saavutettavissa ja antavat vihjeitä, miten tilassa tulee toimia. Ympäristössä kulkevat reitit ovat helposti hahmotettavia mutta houkuttelevat myös etenemään näköetäisyyden ulkopuolelle. Oleskelupaikkojen tulisi olla suojaisia ja sijoittaa ne niin, että ihmisillä on mahdollisuus tarkkailla toimintaa, vaikka eivät itse osallistuisi siihen. Toisaalta piha- ja puutarhatyöt ovat monelle mieluisia tehtäviä, joiden kautta voi tuntea itsensä tarpeelliseksi. Piha-alueen ei välttämättä tarvitse olla rajattu, mutta jos alue halutaan aidata, matalakin aita voi riittää ja samalla säilytetään yhteys lähiympäristöön. Erilaiset aistivirikkeet, erityisesti tuoksut voivat herättää tapahtumiin ja paikkaan liittyviä muistoja ja tunteita. Kasveja voidaan istuttaa katseltaviksi, haisteltaviksi, kosketeltaviksi sekä maisteltaviksi, jolloin pihalle saadaan enemmän kokemuksellisuutta.

Bengtsson ja Grahn (2014) kokosivat tutkimuksessaan hyvinvointia tukevien ympäristöjen suunnittelussa huomioitavia ominaisuuksia. Ominaisuuksia löytyi 19 ja ne voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän ominaisuudet kuvailevat kuinka ympäristössä oleilusta tehdään miellyttävää ja mitä ympäristön ominaisuuksia ihmiset tarvitsevat, jotta he voivat mennä ulos. Näitä ominaisuuksia ovat läheinen sijainti ja helppo saavutettavuus, alueen rajaaminen käyttäjien tarpeet huomioiden, turvallisuus fyysisestä ja psykologisesta näkökulmasta huomioituna, tuttuus, suunnistautumisen helppous sekä erilaiset vaihtoehdot erilaisissa sääolosuhteissa. Toisen ryhmän ominaisuudet kuvailevat erilaisia mahdollisuuksia luonnonympäristön ja ympäröivän elämän kokemiseen. Näihin ominaisuuksiin kuuluvat mielekäs toiminta, yhteys ympäröivään elämään, mahdollisuus

sosiaalisiin kontakteihin, kulttuurin ja menneisyyden huomiointi, symboliikka, näkymät, tila, monipuolinen lajisto, aistinautinnot luonnosta, vuodenaikojen vaihtuminen luonnossa, seesteisyys, villi luonto sekä turva/suojapaikat. Edellä mainitut ominaisuudet tulisi huomioida rakennusten sisällä, siirtymävyöhykkeillä kuten parvekkeilla tai sisäänkäynneillä, lähialueilla eli puutarhoissa tai puistoissa ja koko naapurustossa.

Ihmisen ikääntyessä aistit heikkenevät. Näkökyvyn heikkeneminen voi vähentää halua liikkua, kuulon heikkeneminen voi saada ihmisen välttelemään sosiaalisia tilanteita, mikä johtaa yksinäisyyteen. Haju- ja makuaisti heikkenevät usein yhtä aikaa, mikä voi vähentää ruokahalua. Tuntoaisti sen sijaan säilyy pitkään ja kosketuksen avulla voidaan suunnata huomiota ja saada virikkeitä, vaikka muistisairaus olisi jo pitkällä (Rappe ym. 2018). Ikääntyneiden ja muistisairaiden tarpeet huomioiden suunniteltu viherympäristö tukee ominaisuuksillaan arjen sujumista ja mielekästä elämää ihmisen mahdollisista rajoitteista huolimatta.

3 Tutkimuksen tavoitteet

Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää, miten iäkkäiden asumisen suunnitteluun osallistuvat tahot käsittävät lähiviheralueiden yhteyden asukkaiden hyvinvointiin. Tavoitteena oli myös kehittää toimintatapoja, joilla asukkaiden hyvinvointia edistävät tekijät otettaisiin asuinympäristöjen suunnittelussa nykyistä paremmin huomioon.

Tutkimuskysymyksiä olivat

1. Mitkä ovat suunnitteluun osallistuvien tahojen mielestä hyvän pihan ominaisuudet ikääntyneille?
2. Miten eri tahojen esille tuomat hyvän pihan ominaisuudet liittyvät ikääntyneiden hyvinvointiin ja sen edistämiseen?
3. Millaisella suunnitteluprosessilla tuotetaan hyvinvointia tukeva piha?

4 Aineisto ja menetelmät

Tämä tutkimus tehtiin osana Ikäinstituutin ympäristöministeriölle tekemää selvitystä Ikäystävällisyyden edistäminen taajamissa ja asuinalueilla (Rajaniemi ja Rappe 2020).

Haastatteluaineisto on kerätty osana laajempaa ikäystävällisyyden edistämistä koskevaa kokonaisuutta.

4.1 Käräjätörmä

Käräjätörmän alue sijaitsee Tampereen Tesomalla (kuva 1). Käräjätörmään suunnitellaan monisukupolvista yhteisökylää, jossa muistisairaat voivat asua ja elää yhdessä muiden asukasryhmien kanssa. Yhteisökylän suunnittelu aloitettiin, kun Kotipirtti ry teki aloitteen muistisairaille tarkoitettujen asuntojen rakentamisesta ylläpitämänsä palvelutalon yhteyteen. Uudenlaiseen yhteisöasumiseen haettiin ideoita arkkitehtuurikilpailusta, joka järjestettiin osana ympäristöministeriön Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaa. Kilpailun voittaneiden kahden ehdotuksen pohjalta alueelle on työstetty asemakaavan muutosta (kuva 2). Tavoitteena on palvelukorttelimainen ratkaisu, jossa eri elämänvaiheissa olevat ja erilaisia taustoja ja perhemuotoja edustavat asukkaat voivat asua. Osa asunnoista varataan muistisairaille henkilöille. Rakennushankkeen suunnittelussa ovat mukana Kotipirtti ry:n lisäksi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, Tampereen kaupunki ja Tampereen vuokratalosäätiö. Rakennushankkeen rinnalle yhteisökylän suunnittelun tueksi käynnistettiin kolmivuotinen hanke vuonna 2018. Yhteisökylää koskevan hankkeen tavoitteena on kehittää nykyisten sekä tulevien asukkaiden ja asiantuntijoiden kanssa palvelukorttelia ja siihen sisältyvän kylätalon toimintaa.

Kuva 1. Käräjätörmän alue. (Kuva: Maanmittauslaitos, Karttapaiikka.)

Kuva 2. Käräjätörmän asemakaavan rakentamisvaiheen havainnekuva. (Kuva: Tampereen asemakaavoitus, Optiplan Oy ja UKI Arkkitehdit Oy 2018.)

4.2 Kvalitatiivinen tutkimus ja teemahaastattelu

Tutkimukseen valittiin laadullinen lähestymistapa, koska sen kautta tutkijalla on mahdollisuus tutustua osallistujien sisäisiin kokemuksiin, määrittellä merkitysten muodostumista ja löytää niihin liittyviä tekijöitä (Corbin ja Strauss 2008). Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii kuvaamaan todellista elämää ja tutkimuskohdetta halutaankin tutkia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi ym. 1997). Kvalitatiivista tutkimusta hyödynnetään erityisesti silloin, kun tutkittavaa ilmiötä ei tunneta, eli ei ole olemassa ilmiötä selittäviä teorioita. Laadullisella tutkimuksella ei myöskään pyritä yleistykseen, vaan selvittämään mistä juuri tutkittavassa ilmiössä on kysymys (Kananen 2017). Tässä tutkimuksessa kvalitatiivinen

lähestyminen aiheen tarkastelussa oli selvä valinta, sillä Käräjätörmän monisukupolvisen yhteisökylän tapauksessa haluttiin saada tietoa suunnitteluvaiheesta ja suunnitteluun liitettyistä tavoitteista mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Koska terveyttä edistetään arjen ympäristöissä, on tärkeää selvittää miten Käräjätörmän suunnitteluun osallistuvat tahot ymmärtävät ympäristön vaikuttavan iäkkäiden hyvinvointiin. Kokemuksia ja niihin liitetyjä merkityksiä tavoitetaan parhaiten laadullisten menetelmien avulla.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa haastattelukysymykset on kohdennettu etukäteen päätettyihin aihealueisiin eli teemoihin. Haastattelukysymykset ja kysymysten muoto voivat vaihdella haastateltavan mukaan, mutta päämääränä on valittujen teemojen käsittely. Teemahaastattelussa keskeistä on haastateltavien asioille antamat merkitykset sekä heidän tulkintansa asioista (Hirsjärvi ja Hurme 2008). Tutkimusmenetelmäksi valittiin teemahaastattelu, koska sen avulla on mahdollista saada monipuolista tietoa suunnitteluprosessista. Lisäksi teemahaastattelun avulla aihetta voitiin tutkia rajaamatta sitä liikaa etukäteen.

Tutkimuksen haastattelut olivat osa Ikäinstituutin tekemää selvitystä (Rajaniemi ja Rappe 2020), mikä vaikutti haastattelu-teemoihin. Haastattelun teemoina olivat käsitys ikäystävällisyydestä ja sen merkityksistä asuinalueen suunnitteluun liittyen, asuinalueen suunnittelun prosessit ja niihin osallistuvat toimijat ja heidän yhteistyönsä, pihan suunnitteluun liittyvät tavoitteet, hyvän pihan määrittely ja sen ominaisuudet, pihasuunnitelman sisältö ja siihen vaikuttavat tekijät (liite 1).

4.3 Haastattelujen toteutus

Haastateltaviksi pyydettiin Käräjätörmän yhteisökylän alueen suunnitteluun osallistuvat tahot. Tahoista ja niitä edustavista henkilöistä tehtiin lista, jonka perusteella haastattelukutsu ja tietoa tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta lähetettiin sähköpostitse. Haastateltavat edustivat yhdyskuntasuunnittelua, ikääntyneiden asumisen ja hoivan tuottajia, pihasuunnittelua ja hoitoa, iäkkäitä asukkaita, hoitohenkilökuntaa ja hanketyöntekijöitä. Kaikki pyydetty henkilöt suostuivat haastateltaviksi.

Haastattelut toteutettiin joko yksilö-, pari- tai ryhmähaastatteluina. Ryhmähaastattelu soveltuu käytettäväksi silloin, kun tutkimuksessa pyritään saamaan selville ilmiötä koskevia

erilaisia tulkintoja ja argumentaation sekä merkitysten vaihtelua (Pietilä 2017). Ryhmähaastattelu valittiin aineistonkeruumuodoksi hoitohenkilökunnan ja ikääntyneiden asukkaiden kohdalla, koska näin ajateltiin saatavan paremmin esille heidän ilmaisemiensa ajatusten ja asenteiden taustalla olevia yleisemmin vallitsevia merkityksiä ja normituksia. Keskinäisissä keskusteluissa ryhmät tuottivat lisäksi yhteistä ymmärrystä puheena olleista aiheista. Osallistujien välinen vuorovaikutus ilmensi ryhmän arvoja ja kulttuurisia käsityksiä selkeyttäen käytettyjen ilmaisujen taustalla olevia ajattelutapoja (Pietilä 2017). Ryhmähaastatteluissa tutkijat toimivat lähinnä keskustelun fasilitaattoreina, ohjaten keskustelua pysymään annetuissa teemoissa.

Yksilöhaastatteluissa alueen suunnittelua lähestyttiin kunkin haastateltavan aseman tai asiantuntijuuden näkökulmasta. Tällä pyrittiin luomaan vuorovaikutukseen luottamuksellista ilmapiiriä ja haastateltavalle turvallisuuden tunnetta, koska etukäteen oli tiedossa, että suunnitteluprosessiin liittyi eri tahojen välisiä jännitteitä. Yksilöhaastattelut tehtiin joko kahden tai yhden tutkijan toimesta. Kahden tutkijan haastatteluissa toinen keskittyi vuorovaikutukseen haastateltavan kanssa ja toinen teki muistiinpanoja ja täydentäviä kysymyksiä. Tutkijat toivat haastatteluissa ilmi omaa tiedollista suhdettaan keskustelussa olevaan aiheeseen, mikäli se oli vuorovaikutuksen kannalta oleellista.

Haastattelut tehtiin Tampereella ja Helsingissä syys- ja lokakuussa 2019. Haastateltavina oli iäkkäille ympärivuorokautista hoivaa ja päivätoimintaa tarjoavan Kotipirtin henkilökuntaa ja hallintoa, yhteisökyklähankkeen työntekijöitä sekä iäkkäistä henkilöistä koostuva asumisenraati, Tampereen vuokratulosäätiön edustajia ja Tampereen kaupungin kaa-voittajia. Haastatteluissa pyrittiin noudattamaan ennalta suunniteltua teemarunkoa. Haastattelut tallennettiin kahdella digitaalisella tallentimella. Ennen haastattelua haastateltavilta kysyttiin suostumus haastattelun tallentamiseen ja kerrottiin tietojen käsittelystä ja tallentamisesta. Haastatteluja käsittelivät vain tutkijat ja niitä käytettiin niin, että yksittäiset vastaukset tai haastateltavien henkilöllisyydet eivät paljastu aineistosta ulkopuolisille. Haastateltavilla oli halutessaan mahdollisuus keskeyttää haastattelu, mutta mahdollisuutta ei käytetty.

Haastatteluja tehtiin yhteensä yhdeksän. Niistä yksi oli parihaastattelu, kaksi oli ryhmähaastatteluja ja loput kuusi yksilöhaastatteluja. Haastattelujen pituus vaihteli tunnista neljään tuntiin. Haastatteluihin osallistui miehiä 4 kpl ja naisia 14 kpl. Haastattelemalla

kerättyä aineistoa täydennettiin Käräjätörmän monisukupolvinen yhteisökylä -hankkeen tekemällä avoimella verkkokyselyllä. Verkkokyselyssä selvitettiin mitä ihmiset haluaisivat tehdä pihalla eri vuodenaikoina. Kyselyyn vastasi anonyymisti 26 henkilöä, vastaajien ikä vaihteli 60:stä yli 80 vuoteen. Verkkokyselyn aineistoa käsiteltiin samalla tavoin kuin haastatteluista saatua aineistoa.

4.4 Aineiston käsittely ja analyysi

Tutkimuksen aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä. Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuvaavat sisällönanalyysin tekstianalyysiksi, jossa etsitään tekstin merkityksiä. Tarkastelun kohteena voivat olla myös tutkittavien ilmiöiden väliset suhteet ja niihin liittyvät tarkoitukset, aiomukset ja seuraukset (Latvala ja Vanhanen-Nuutinen 2001). Monet laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat tavalla tai toisella sisällönanalyysiin, kun sisällön analyysillä tarkoitetaan nähtyjen, kuultujen tai kirjoitettujen sisältöjen analyysiä teoreettisena kehyksenä. Sisällönanalyysissä melkein mikä tahansa kirjallinen materiaali käy systemaattisesti ja objektiivisesti analysoitavaksi dokumentiksi (Tuomi ja Sarajärvi 2018).

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan sisällönanalyysissä tutkittavasta ilmiöstä pyritään saamaan kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muodossa. Analyysi aloitetaan aineiston redusoinnilla eli pelkistämällä. Aineistosta etsitään tutkimuksen kannalta oleelliset kohdat ja muokataan ne tiiviimpään muotoon. Pelkistämisen jälkeen ilmaisut ryhmitellään eli klusteroidaan samaa asiaa ilmaiseviksi luokiksi. Vertaamalla ilmaisuissa ilmeneviä yhtäläisyyksiä ja erilaisuuksia muodostetaan alaluokat. Näiden jälkeen on vuorossa abstrahointi eli yleiskäsitteiden muodostaminen, joka tapahtuu yhdistelemällä samansisältöisiä luokkia suuremmiksi kokonaisuuksiksi eli yläluokiksi. Yläluokista voidaan muodostaa pääluokkia, ja pääluokat yhdistää yhdeksi luokaksi. Aineistolähtöiselle sisällönanalyysille on erilaisia malleja ja variaatioita, koska aineistolähtöisyyden takia etukäteen ei voida määrittää millaisia luokkia aineistosta saadaan muodostettua. Vasta aineiston analyysin edessä selviää, muotoutuuko alaluokka, väliluokka, yläluokka ja lisäluokkia (Tuomi ja Sarajärvi 2018).

Tutkittavasta ilmiöstä ei ollut etukäteen tietoa, joten analyysi tehtiin aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä. Tallennetut haastattelut litteroitiin asiasisältöjen selvittämiseksi.

Litteroinnin jälkeen aineistosta tuotettiin haastatteluteemoihin liittyviä käsittekarttoja haastateltavien lausumien perusteella, jotka toimivat analyysiyksikköinä. Analyysiyksiköt ryhmiteltiin aineistolähtöisesti haastattelutahoittain eri luokkiin. Lopuksi eri tahojen luokat yhdistettiin, jotta voitiin verrata tahojen välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja pihan suunnitteluun liittyvissä merkityksissä ja tavoitteissa. Sitaatteja varten aineisto pseudonymisoitiin, jotta tuloksia ei voida yhdistää haastateltuihin henkilöihin (taulukko 1).

Taulukko 1. Haastateltavien pseudonymisointi.

Ryhmä	Koodi
Asukkaat	As1, As2
Hallinto	Ha1, Ha1
Henkilökunta	He
Suunnittelu	Su1, Su2, Su3, Su4

5 Tulokset

Haastattelujen perusteella saatiin selville, millaisia ominaisuuksia haastateltavat toivoivat pihalta ja millaisia kasvillisuuden, reittien ja kohtaamispaikkojen tulisi olla. Lisäksi selvisi mitä vastaajat haluaisivat tehdä pihalla, miten esteettömyys tulisi huomioida ja millaisia aistikokemuksia viherympäristössä halutaan kokea. Haastatteluissa selvisi myös, miten Käräjätörmän suunnitteluprosessi on edennyt.

5.1 Viherympäristön ominaisuudet

Haastateltavilla oli varsin yhteneväiset näkemykset siitä, millainen olisi hyvä ympäristö tai miten pihojen tulisi rakentua. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että istuinpenkkejä on oltava runsaasti ajanviettoa varten. Myös tiheä ja monipuolinen reittiverkosto korttelissa oli monelle vastaajalle tärkeä. Hoitotyötä tuntevat kertoivat helppokulkuisen ympäristön vaikuttavan pidemmällä ajalla esimerkiksi ihmisen itsetuntoon ja antavan ihmiselle mahdollisuuden kiinnittää huomiota omien, mahdollisesti negatiivisten tuntemusten sijaan esimerkiksi muihin ihmisiin ja ympärillä tapahtuviin asioihin. Hoitotyötä tekevät kertoivat arvostavansa itsekin pääsyä hetkeksi ulos työpäivän lomassa.

*”Mä aattelin sillai ton ympäristön vaikutuksen kuntouttavassa että jos se on helppokul-
kunen ni se antaa myös semmosen tunteen ihmiselle että hän on kykenevä” He*

*”Että vähän mielenkiintoo siihen muuhun eikä keskittys niin siihen omaan surkeuteensa
tai et tai kipuihinsa --.” He*

Haastateltavat halusivat luonnon olevan lähellä ja helposti saavutettavissa, jolloin ihmi-
sillä on mahdollisuus nauttia olostaan. Monipuolinen ja kaunis piha voidaan kokea inspi-
roivana ja Käräjätörmän ympäristön haluttiin muotoutuvan asukkaidensa näköiseksi. Pie-
nenkin alueen tai aidoin rajatun alueen tulisi olla mahdollisimman monipuolinen ja mie-
lekäs, jotta kapeutuneessakin elinpiirissä voisi löytää itselleen mieleisiä paikkoja. Haas-
tateltavien mukaan ympäristössä pitäisi huomioida kaikenlaiset asukkaat sekä alueen
kunnossapito ja huolto, jotta ympäristöä voisi hyödyntää vuodenaajoista riippumatta. Vas-
taajat ehdottivat myös, että pihaan voisi tuoda esimerkiksi kanalan tai leikillisiä element-
tejä ja tehdä piha-alueesta jotain sellaista mitä Suomessa ei vielä ole. Suunnittelua tunte-
vat haastateltavat korostivat ympäristön yksityiskohtien miettimistä, sillä yksityiskohdat
voivat olla ratkaisevia sujuvan elämisen kannalta. Hyvin suunniteltu ja toteutettu piha
nähtiin myös myyntivalttina ja tärkeänä asumisviihtyvyyden osatekijänä.

*”Et mun mielest luontohan on niiku parhaimmillaan, niiku inspiroi ihan hirveesti ja on,
toimii myös ihmisen hyvinvoinnin niiku lähteenä.” Su1*

*”Ja se on vähän kauaskantonen siis et se on pitkä prosessi se ympäristön vaikutus. Et ei
se varmaan siinä hetkessä sitte ku se ihminen on aggressiivinen ni se ei siinä hetkessä mut
tietysti se on tehny tehtävänsä jo aikasemmi se ympäristö et hän kokee niinkon elämänsä
jollain lailla laadukkaaks ja mielekkääks ja siinä on kauneutta ja tällasta” He*

Osa haastateltavista mielsi pihan avoimeksi ja toimintojen keskittyvän pihan keskelle.
Toiset taas näkivät ympäristön pienempien pihojen kokonaisuuksina, jotka yhdistyvät toi-
siinsa. Erillisillä pihoilla voisi olla erilaisia toimintoja tai teemoja, jolloin pihat olisivat
kaikkien naapureiden ja asukkaiden yhteisessä käytössä ja alue olisi mahdollisimman mo-
nipuolinen. Pienten tonttien yhteiset piha-alueet miellettiin myös keinoksi edistää yhtei-
söllisyyttä.

”On vaikka oma lähipiha mut kauempana on vielä erilaisia.” Su2

Eriäviä näkemyksiä oli vain ympäristön aitaamisesta. Osa haastateltavista haluaisi rajata pihon aidalla muistisairaiden asukkaiden turvallisuuden takia. Toisaalta aitaamattomuuttakin pidettiin mahdollisena, jos keksitään, miten muistisairaata asukkaat saadaan pysymään turvallisella alueella ilman aitoja. Useampi haastateltava pohti riittäisikö ihmisten liikkumista ohjaamaan se, että kaikki mielenkiintoinen olisi alueen keskellä, jolloin ei olisi syytä hakeutua alueen ulkolaidoille tai pois alueelta.

”Mut joku semmone mahdollisuus täytyy olla että niinku alue suljetaan” He

5.1.1 Kasvillisuus

Haastattelujen perusteella suurimmalle osalle vastaajista kasvillisuuden osalta tärkeintä oli, että ympäristöstä löytyy jotain vihreää ympäri vuoden. Suunnittelua tuntevat tahot miettivät kasvillisuutta pitkälti toteutuksen kannalta. Kasvien tehtävänä on täyttää tila ja tuoda väriä. Kasvit eivät saa olla myrkyllisiä eivätkä piikikkäitä. Kokemuksen kautta kestäviksi ja kauniiksi todettuja kasveja käytetään mielellään, mutta toisaalta kasvillisuuden haluttaisiin olevan mahdollisimman monipuolista. Osa vastaajista mielsi kasvillisuuden tehtäväksi ekologiset palvelut kuten hulevesien pidättämisen. Lisäksi haastateltavien mukaan kasveja voitaisiin käyttää esimerkiksi viherkatoilla perinteisten istutusratkaisujen rinnalla. Uusien lajien kokeilu miellettiin kuitenkin taloudelliseksi riskiksi, sillä niiden menestymisestä ei ole kokemuksia.

” No kaikki tämmöset tietysti myrkylliset kasvit nyt poissuljetaan ja sitten me ei halua mitään piikikkäitä --” Su3

Kasveista mainittiin yksityiskohtaisemmin perinnekasvit ja kukat, jotka ovat lapsuudesta tuttuja, esimerkkilajeina hyasintit, pelargonit ja kehäkukat. Useampi vastaaja mainitsi keväällä kukkivat sipulikasvit, erityisesti krookukset, narsissit ja tulppaanit. Kukkapenkkeihin ja istutuslaatikoihin toivottiin kukkia, joita saa poimia maljakkoon. Myös monipuolinen hyötyviljely sekä sadonkorjuu olisivat vastaajien mieleen. Vastauksissa mainittiin itse kasvatetut yrtit, omenat, mansikat, salaattit, karviaiset ja viinimarjat. Moni vastaaja piti pensaiden leikkausta sekä mahdollisuutta taimien kasvatukseen tärkeänä. Yksi vastaajista toivoi villiviiniä kasvamaan talon seinälle, toinen pientä kasvihuonetta. Kaikkia vastaajia puutarhatyöt eivät kuitenkaan kiinnostaneet.

”Pieni hyötypuutarha voisi olla asukkaiden käytössä, omat salaatit tai mansikat maistuisivat. Jos pihalla on tilaa, siellä voisi olla jopa pieni kasvihuone.” As2

”Itse en ole kovin innostunut puutarhatöistä, mutta jotkut kyllä tykkäävät haravoimises-takin.” As2

5.1.2 Reitit

Käräjätörmässä kulkevien reittien tulisi haastateltavien mukaan olla mahdollisimman monipuolisia ja helppohoitaisia. Käytävien tulisi olla leveitä niin kunnossapitoa kuin apuvälineitä ajatellen. Polkujen olisi hyvä olla rengasmaisia lenkkejä tai vähintään yhdistyä toisiin polkuihin, jolloin vältetään umpikujat. Myös olemassa olevia reittejä pitäisi säilyttää ja hyödyntää myöhemmin mahdollisuuksien mukaan, esimerkiksi yhdistämällä niitä keskuspuistoverkoston. Reittien pituuden ja pohjamateriaalin tulisi vaihdella, koska erilaisista materiaaleista valmistetut pinnat tuntuvat erilaisilta ja voivat auttaa hahmottamaan omaa sijaintia. Useampi haastateltava haluaisi taloja kiertäviä polkuja. Alueella risteilevät reitit nähtiin mahdollisuutena yhdistää erilaisia pihoja. Ympäristön käveltävyyttä voitaisiin edistää tiheällä verkostolla sekä ohjaamalla muu liikenne kulkemaan pidempiä reittejä alueen ulkopuolella. Näin ihmiset voisivat myös itse muodostaa mieluisia kulkureittejä.

”Joku reitti missä voi, kulkis koko yhteisökylän” As1

5.1.3 Kohtaamispaikat

Haastateltavien mielestä kohtaamispaikat eli paikat, joissa voi tavata ihmisiä ja viettää aikaa, ovat erittäin tärkeitä. Kohtaamispaikoissa on mahdollisuus keskusteluun ja tutustumiseen naapurien kanssa. Haastateltavat kertoivat naapurien tuntemisen lisäävän turvallisuuden tunnetta. Turvallisuuden tunne yhdistettiin viihtymiseen ja viihtymisen kerrottiin edesauttavan kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kohtaamispaikoilla tärkein elementti ovat penkit ja niitä tulisi olla paljon. Haastateltavista osa arveli istuinryhmien riittävän mutta osa haastateltavista halusi lisäksi myös yksittäisiä penkkejä eri puolille ympäristöä. Eriäviä näkemyksiä oli myös siitä, tulisiko kohtaamispaikkojen sijaita aina keskiössä vai

voisiko niitä olla myös esimerkiksi talon takana. Istuinryhmien lisäksi kohtaamispaikkoina voisivat toimia myös pihapeleille varatut alueet, joiden ei tarvitse olla isoja. Haastatteluissa nousi esille myös nuotion tai grillipaikan hyödyntäminen kanssakäymisissä ympäri vuoden. Suunnittelua tuntevat tahot pohtivat sään vaikutusta ulkona sijaitseviin kohtaamispaikkoihin ja tilan julkisuusasteen muutosta. Kohtaamispaikkojen kautta tilan julkisuusaste voi vaihteittain muuttua julkisen kautta puolijulkiseksi ja siitä yksityiseksi.

” Että ois ois ainaki tämmönen yhteinen iso piha missä vois kokoontua ” Ha1

5.2 Toiminnot viherympäristöissä

Mahdollisuus monenlaiseen tekemiseen ja toimintaan pihalla oli tärkeää kaikille haastateltaville. Erilaiset toiminnot koettiin merkitykselliseksi varsinkin, jos kaikilla on mahdollisuus osallistua haluamallaan tavalla. Fyysinen toiminta koettiin tärkeäksi muun muassa toimintakyvyn ylläpitämisen takia, mutta passiivinen istuskelu seurustelupaikoilla oli vastaajien mielestä tärkeää sosiaalisuuden kannalta.

”-- et tarvii lähtee siitä toiminnallisuudesta et siel on jotakin kivaa katsottavaa, jotakin kivaa tekemistä --” Su3

5.2.1 Fyysisesti aktiivista

Haastatteluista löytyi paljon fyysisesti aktiiviseksi toiminnaksi luokiteltavia asioita. Suunnittelun parissa työskentelevät tahot nostivat esiin käveltävyyden. Kävely olisi onnistuttava mahdollisimman monessa paikkaa ja erilaisilla reiteillä. Liikkumiseen liittyen selvisi, että ulkoaktiiviteetteihin ei välttämättä tarvita isoa tilaa, mutta jos on mahdollisuus, fyysisesti hyväkuntoiset ihmiset käyttävät suurempia tiloja ja pidempiä reittejä.

” Niin tota tommonen 5-6x6 m siinä on jo ihan tarpeeks touhuumista. ” As1

” Mutta mutta se on se pieni alue et. -- Sais olla isompi tää niiku. -- Se on äkkii teillä kyllä menty päästä päähän.” He

Erilaisina aktiviteetteina mainittiin pihapelit kuten mölkky, kuntoilulaitteet, risujen ja käpyjen keräily nuotioon, kukkapenkien ja istutusten hoito ja kastelu, kanojen syöttäminen, omenoiden ja marjojen keruu, palvelut kuten fysioterapia ja parturi pihalla, hiihto, luistelu, talvikunnossapito kuten lumityöt ja lakaiseminen, maalaaminen ulkona sekä po-reallas. Monia näistä toiminnoista voi toteuttaa vuorovaikutuksessa muiden kanssa tai itsenäisesti, mutta vastausten perusteella nimenomaan yhdessä tekeminen koettiin tärkeäksi. Vuorovaikutuksellisesti tärkeiksi koettiin pihapelit isommalla porukalla, ajanvietto seurustelupaikoilla sekä nuotiolla makkaroita paistellen, kukkien ja istutusten hoito yhdessä sekä pihatapahtumat ja talkoot. Hoitotyötä tuntevat arvostivat myös hoitajien osallistumista aktiviteetteihin yhdessä asukkaiden kanssa.

”Ja sitten semmosia seurusteluryhmiä missä voi kokoontua porukat parantaa maailmaa keskenä.” As1

5.2.2 Fyysisesti passiivista

Passiivisiin toimintoihin voitiin luokitella seurustelupaikoilla ja nuotiopaikalla istuskelu sekä katselu. Vastaajien mukaan katselu sisä- tai ulkotiloissa mahdollistaa osallistumisen myös niille ihmisille, jotka eivät pysty fyysisesti osallistumaan toimintoihin. Hoitotyötä tuntevat kertoivat asukkaiden olleen hyvin kiinnostuneita aikaisemmin tehdyn piharemontin edistymisestä ja osa asukkaista oli intoutunut kommentoimaan urakan edistymistä ja keskustelemaan rakentajien kanssa.

”Niin niin ja kyllä sitten näkymät, et vaikei ihminen edes pääsis ulos, sitte sieltä ois sisältä edes jotakin.” Su3

5.3 Esteettömyys

Vastaajat mielsivät esteettömyyden fyysisiksi, kognitiivisiksi ja sosiaalisiksi tekijöiksi ympäristöissä. Esteettömän ympäristön tulisi jatkua sisältä ulos asti vuodenajoista riippumatta. Esimerkiksi reittien valaisulla ja kunnossapidolla kerrottiin olevan vaikutusta esteettömyyteen ja turvallisuuteen: pimeällä huonosti valaistu reitti ei olekaan esteetön kuten valoisaan kesäaikaan.

” -- se ei oo pelkästään fyysinen vaan se on myös jotenkin tämmönen henkinen esteettömyys.” Su1

5.3.1 Fyysinen esteettömyys

Fyysiseen esteettömyyteen liitettiin vahvasti turvallisuus. Turvallisuus tarkoitti tässä tapauksessa sitä, että ei ole vaaraa kaatumisesta, paikoilleen juuttumisesta tai eksymisestä. Fyysisistä ominaisuuksista korostui käveltävyys ja mahdollisuus liikkua erilaisilla apuvälineillä. Monet vastaajista mielsivät apuvälineille esteettömän ympäristön kaikille esteettömäksi ympäristöksi. Haastateltavien mukaan säällä on suuri vaikutus esteettömyyteen. Mikäli ei ole resursseja esimerkiksi talvikunnossapitoon, sulaan aikaan esteetön reitti voi olla vaikeakulkuinen talvella.

”-- esimerkiks nyt aatellaan talvella esimerkiks katuja, niiden tota putsaamista, ei niistä pääse rollaattoreilla, ei pääse pyörätuolilla.” Ha2

Hoitotyötä tuntevat haastateltavat toivat esille mahdollisuuden viedä potilas sängyssä ulos. Ympäristön fyysisiin esteettömyyden ominaisuuksiin lueteltiin myös keskeinen sijainti ja pääsy tapahtumien ja asioiden lähelle/äärelle myös pyörätuolilla tai muulla apuvälineellä. Haastateltavien mukaan pääsy erilaisiin paikkoihin esteettömästi voi kasvattaa itseluottamusta ja samalla kasvattaa ihmisen tahtotilaa ja käsitystä omista kyvyistä. Fyysisistä esteettömyyttä rajoittavina seikkoina viherympäristössä koettiin sepeli ja piikikkäät kasvit kuten ruusut. Esteettömyyttä edistävinä asioina taas mainittiin laatoitus, sateensuojat sekä viihtyisyys.

” -- että tota ku tulee se tunne että mä kykenen mä pystyn ja kasvaa se itseluottamus kun on esteetön kulku. Sillo kasvaa se hänen symbolinen kynnyksensä – tahtotila.” He

Vastaajien mukaan liikennesuunnittelussa on tietyt esteettömyysnormit ja kortteleissa voi olla piha-alueille säädöksiä, jotka kattavat esteettömyysvaatimukset mutta ratkaisut vaatimusten toteuttamiseen vaihtelevat. Haasteita aiheuttaa myös kävelyn ja pyöräilyn yhdistäminen, sillä pyöräilyn sijoittaminen voi vaikuttaa kokemukseen kävelyn turvallisuudesta. Myös kytkeytyminen lähialueiden reitteihin ja palveluihin vaikuttaa kokemukseen esteettömyydestä.

5.3.2 Kognitiivinen esteettömyys

Kognitiivista esteettömyyttä pohdittiin ympäristön hahmottamisen kautta. Aidat toisaalta rajaavat ja auttavat hahmottamaan ympäristöä, mutta ne voivat antaa tunteen eristämisestä. Aitojen poistaminen nähtiin mahdollisuutena vapaudentunteeseen ja itsemääräämisoikeuteen. Vastaajat uskoivat myös värien auttavan ympäristön hahmottamisessa ja ohjaavan liikkumista. Haastateltavien mukaan viitoituksilla ja väreillä ihmiset voisivat paremmin hahmottaa sijaintinsa, mikä voisi vähentää eksymisen riskiä. Erilaisilla kiintopisteillä voisi myös luoda syitä mennä joihinkin paikkoihin. Samalla ihmisillä olisi eräänlainen lupa ja oikeus kulkea alueella, ”toisten piholla”.

”-- ei oo kiellettyä tehdä mitään vaan sallittua.” Ha1

5.3.3 Sosiaalinen esteettömyys

Sosiaaliseen esteettömyyteen yhdistettiin ihmisten välinen ymmärtäväinen kohtaaminen ja suhtautuminen toisiinsa. Tärkeää olisi myös yksilöllisyyden huomioiminen ja ihmisten ottaminen osaksi yhteisöä. Sosiaalista esteettömyyttä kuvailtiin myös erilaisten toimintojen sallimisena kieltojen sijasta. Haastateltavien mukaan aikuisilla voi olla verbaalisia tai nonverbaalisia rajoja, joista lapset eivät kuitenkaan välitä.

”Että mitenkä niiku, mitenkä kohdataan yleensäki sitä, erilaisia ihmisiä.” Su2

” Vaikka ne lapset juoksee siinä ihan sujuvasti. Mut hallinnolliset rajat ja aikuisten kuvittelemat rajat voi olla vaikeita.” Su3

5.4 Aistikokemukset viherympäristöissä

Haastatteluissa nousi esiin viisi erilaista aistikokemusta, jotka liittyivät näköön, kuuloon, tuntoon, hajuun ja makuun. Näistä aistikokemuksissa korostuivat erityisesti näköaistimukset mutta myös kuulo- ja tuntoaistimukset mainittiin useammassa haastattelussa. Vain hallinnollisten tahojen haastatteluissa aistikokemusten merkityksiä ei tuotu esille, vaan heidän vastauksissaan korostuivat ympäristön tekninen laatu ja suunnitteluprosessin toiminnallisuus. Hoitotyötä tuntevat toivoivat lisää virikkeitä aisteille.

” Mut varmaa tää niiko tää aistijuttu että ois enemmän niille aisteille sitä virikettä.” He

5.4.1 Näkö

Näköaistimukseen liittyvissä asioissa mainittiin tärkeinä värit sekä kauneus ja estetiikka. Vastauksissa korostui luonnossa näkyvä vihreä eri vuodenaikoina. Kukat ja erilaiset istutukset koettiin tärkeäksi osaksi näköaistimusta. Nurmikon ja isojen puiden lisäksi pihalle halutaan niin kesäkukkia kuin perennoja. Havukasvit mainittiin talviajan elävöittäjinä iki-vihreytensä takia. Pimeän ajan näköaistimuksena pari haastateltavaa esitti myös kausivalot ja niiden mahdollisuudet pihan ja ulkoilureittien valaisussa. Usealle vastaajalle oli tärkeää mitä ikkunoista näkyy. Vastaajat kertoivat, että ikkunoiden kautta voisi nähdä esimerkiksi lintuja, viherkattoja, kasvun ja vuodenaikojen edistymistä sekä muita ihmisiä.

”Mielellään sellasta vihreyttä että se on myöskin talvella. Että on jotakin tämmöstä iki-vihreetä. Tuijia näin pois päin ettei kaikista karise lehdet yhtä aikaa ja sitten on aivan paljasta koko puoli vuotta.” Ha1

Luontoon liittyvien aiheiden lisäksi pari vastaajaa mainitsi taiteen, kuten seinämaalaukset ja veistokset sekä kuvioidut pinnat. Osa vastaajista pohti kuitenkin ovatko voimakkaat kuviot hyväksi muistisairaille. Hoitotyötä tuntevat vastaajat kertoivat vanhusten pitävän kaikista kauniista asioista ja huomioivan erilaisia, jopa aivan pieniä yksityiskohtia, esimerkiksi koruja tai yksittäisiä kasveja. Osa vastaajista oli avoimen pihan kannalla, josta näkyy kerralla paljon. Kuitenkin ehdotettiin myös pihaa, jossa kaikki ei näy kerralla, vaan pihalta löytyy erilaisia tiloja, jotka paljastuvat esimerkiksi isojen puiden takaa.

”-- Siellä voi istua valossa ja varjossa ja tuulessa ja tuulettomassa ja niinku et ainakin ois semmonen joku tila kaikille.” Su3

5.4.2 Kuulo

Ääniaistimusten suhteen vastaajat olivat joko huolissaan melusta ja muista häiritsevistä äänistä tai toivoivat mahdollisimman rikasta äänimaisemaa. Hallinnolliset tahot miettivät

rakennusmelun vaikutusta asukkaisiin ja yleistä melutasoa, jota voi verrata asetettuihin raja-arvoihin. Vastaajat mainitsivat myös, että esimerkiksi lasten leikkipaikalta kantautuvat äänet voivat myös ärsyttää ihmisiä. Hoitotyötä tuntevat vastaajat suhtautuivat erilaisiin ääniin positiivisemmin. Osa haastateltavista jopa toivoi erilaisia ääniä ja kohinoita, esimerkiksi veden liplatusta suihkulähteestä ja linnun laulua. Myös itse tuotettu ääni koettiin tärkeäksi, esimerkkinä lauluhetket nuotiolla.

”-- joku semmonen lorina ja litinä ja sitten oltas nuotiolla—” He

5.4.3 Tunto

Useampi vastaaja koki, että on tärkeää päästä koskettelemaan mahdollisimman paljon erilaisia asioita, kuten multaa ja kasveja. Useampi vastaaja mainitsi myös auringon lämmön, joka voi kesällä olla jopa epämiellyttävää paahdetta. Vastaajien mukaan paahteesta tulisi olla pääsy varjon puolelle ja katetuissa paikoissa ilman tulisi liikkua. Myös tuulen tunteminen mainittiin vastauksissa. Yksi vastaajista toivoi kanoja, joita kaikki halukkaat voisivat pitää sylissä. Tuntoaistimuksiin liittyi myös keinuminen esimerkiksi piha-keinussa.

”Ja sit semmostaki mikä, kaikkeen saa koskee. Kaikkea saa hypeltää.” Su1

” Sormet pitää saaha multaan” He

5.4.4 Haju

Tuoksut ja erityisesti luonnon ja kukkien tuoksut koettiin tärkeiksi, erityisesti ruusun tuoksu on perinteinen ja pidetty tuoksu. Myös nuotiosta tuleva savun haju koettiin miellyttäväksi. Hallinnollinen taho ajatteli hajuistimuksia lähinnä ilmanlaadun kautta.

”Mutta tota mä ainaki aattelin et siellä pitää olla tuoksuja, ne on semmonen mikä, mikä on mun mielestä aliarvostettu juttu--” Su3

5.4.5 Maku

Makuaistimuksista mainittiin vain parissa haastattelussa. Esille nousivat hyötykasvit kuten yrtit, omenapuut ja marjapensaat. Kasveista saatavien makujen lisäksi makuelämyksenä mainittiin myös nuotiolla grillattu makkara.

”Semmonen ois ihana kuule lyödä makkarat tikun nokkaan ja pyöritellä siinä niin.” He

5.5 Viheralueiden suunnitteluprosessi

Haastatteluissa selvisi, että vastaajat olivat innoissaan rakennushankkeesta, mutta he eivät olleet tyytyväisiä suunnitteluprosessin etenemiseen. Erityisesti kritisoiin tiedottamista ja aikataulun hitautta. Haastateltavat pitivät projektia kuitenkin edelleen tärkeänä ja halusivat olla siinä osallisena. Haastatteluissa ilmeni, että osallistumisen mahdollisuus oli erittäin tärkeää kaikille vastaajille. Lisäksi haastateltavat esittivät parannusehdotuksia ja ratkaisuja havaitsemiinsa epäkohtiin.

5.5.1 Osallistaminen

Haastateltavat olivat kaikki yhtä mieltä siitä, että ihmisten on saatava osallistua oman lähiympäristönsä suunnitteluprosessiin halutessaan. Haastateltavilla oli tosin erilaisia näkemyksiä siitä, miten ja kuinka paljon eri ihmisiä tulisi suunnitteluprosessiin osallistaa. Osa vastaajista mielsi osallistamisen ihmisten mahdollisuudeksi suunnitelmien kommentointiin, osa mahdollisuudeksi ideoida suunnitelmia. Yksi haastateltavista pohti, voisivatko asukkaat ja asiasta kiinnostuneet ihmiset hoitaa suunnittelun, jos ammattilaisten tehtävänä olisi hioa suunnitelmat käyttökelpoisiksi. Vastaajien kokemukset omasta mahdollisuudestaan osallistua ja vaikuttaa vaihtelivat.

”Mehän oltas toimijoita siellä koko ajan.” As1

Osallistamistapoja mainittiin useita erilaisia, tärkeimpänä ihmisten mielipiteiden ja näkemysten kuuntelu. Haastateltavilla oli jo kokemusta asukkaiden osallistamisesta asukaskyselyiden, asukasedustajien ja erilaisten työpajojen kautta. Haastateltavien mielestä ihmisten näkemysten kuuntelu on tärkeää, vaikka kaikkia toiveita ei voitaisi toteuttaa.

Haastatteluista ilmeni, että ihmisiä haluttiin osallistaa suunnitteluvaiheessa sekä myöhemmin, kun alue on rakennettu valmiiksi.

”Ni työpajojen kautta ja sit just näitten kyselyitten kautta vois jo ihan ympäristössä asuvilta mutta ihan kaikilta kerätä sitä tietoo, vinkkiä että minkälainen piha olis se hyvä piha.” Ha1

Vastaajien mukaan suunnitteluprosessissa olisi kuunneltava nykyisiä asukkaita, potentiaalisia uusia asukkaita ja muita kiinnostuneita sekä hoitohenkilökuntaa ja Tampereen vanhusneuvostoa. Useampi vastaaja haluaisi ottaa huomioon myös muistisairaiden mielipiteet, vaikka heidän toiveitaan voi olla hankala selvittää. Osallistamista toivottiin toteutettavan kyselyiden ja tutustumiskäyntien kautta. Myös kokemukset asukasryhmissä, joissa on jo toimiva yhteisöllisyyden ja osallistamisen malli koettiin tärkeäksi. Suunnittelua tuntevat vastaajat kuvasivat osallistamista organisaatioiden yhteistyön ja hanketoimijoiden sitouttamisen kautta.

”Ja niitä ideoitakin vois olla vaik kuinka monta kun pääsee siihen niiden asukkaiden maailmaan jollakin tavalla jotakin kautta.” Su3

5.5.2 Suunnitteluprosessin heikkoudet ja parannusehdotukset

Yli puolet haastateltavista kertoi suunnitteluprosessin ongelmaksi hitauden ja aikataulun venymisen. Projektin hidasta etenemistä pidettiin kuluttavana sekä asukkaille että prosessin parissa työskenteleville. Aikataulumuutosten myötä haastateltavilla heräsi huoli, miten myöhemmin mukaan tulevat tahot saadaan osallistumaan ja keitä nämä tahot ovat. Haastateltavien mukaan riskinä on myös asukkaiden ja potentiaalisten asukkaiden kiinnostuksen hiipuminen pitkän prosessin aikana.

”Se on kuluttavaa niille asukkaille jotka oottaa et alkaaks tässä tapahtua jotai, eiks täs ala tapahtuu, millo täs alkaa tapahtuu, täst on vuosia kuiteki jo puhuttu.” Su2

Haastateltavat kertoivat, että toimijoiden välisessä tiedonkulussa on ongelmia. Prosessin parissa työskentelevät eivät tiedä, ketkä kaikki ovat mukana ja mikä on kenenkin rooli. Yhden vastaajan mukaan muiden toimijoiden tunteminen ei riitä, sillä eri suunnittelijoiden suunnitelmia voi olla hankala yhteensovittaa. Toimijoiden väliseen tietokatkoon

useampi vastaaja ehdotti ratkaisuksi suunnittelun toteuttamista yhdessä. Toinen ratkaisu ehdotus oli johtoryhmä, joka koordinoisi koko projektia ja säännöllisin väliajoin kokoaisi kaikki toimijat yhteen raportoimaan miten prosessi etenee. Vastaajien mukaan tällä hetkellä koko prosessia koordinoiva taho tai henkilö puuttuu ja kaikki suunnitteluprosessiin osallistuvat tahot eivät ole edes tietoisia kaikista muista toimijoista.

”Että jokainen toimija ei toimi erikseen vaan mietitään niiku kokonaisuutena joitakin asioita.” Su1

”Ei meist oo varmaan oikeen kukaan perillä että mikä siitä sitte mahdollisesti joskus tulee” He

Kolmas haastatteluissa mainituista epäkohdista oli sopimusten ja muistioiden puuttuminen. Vastaajien mukaan sovitut asiat ovat pitkälti puheiden ja muistikuvien varassa. Lisäksi useat henkilöt, jotka ovat projektin alussa asioista sopineet, eivät ole enää mukana prosessissa. Tähän ratkaisuksi ehdotettiin sopimusten ja muistioiden kirjoittamista. Muistioista tulisi ilmetä, ketkä ovat sopineet mitäkin ja milloin; näin ihmisten vaihtuessa tieto asioista ei häviäisi heidän mukanaan ja uudet ihmiset pääsisivät helpommin mukaan projektiin.

”Ihmiset on vaihtunu ja ei oo mitää muistioita, ei mitään sellasia et ketkä on ollu puhumas. Et aika pitkälti on jätetty tää sellaseen niiku puheen varaan.” Su2

Hoitotyötä tunteva haastateltava kertoi haastatteluissa huolensa erityisesti muistisairaista asukkaista. Vastaajien mukaan ympäristössä tapahtuvat muutokset yhdistettynä mahdollisesti muuttuviin arkirutiineihin voi aiheuttaa muistisairaille turvattomuuden tunnetta ja ahdistusta. Huolta lisäsi se, että osa asukkaista saattaa joutua muuttamaan, kun rakennustyöt ovat vielä kesken. Rakentamisen aikana pihaa ei ehkä voi käyttää eikä ole tietoa, miten rakennusprosessi vaikuttaa arkielämään. Näihin huolenaiheisiin ehdotettiin korjaukseksi hoitotyön sujuvuutta huomioivaa suunnittelua ja rakentamisen toteutusta.

”Muistisaira, niiden elämä, se arkinen elämä, perusasiat ei saisi kauheen paljon muuttua siinä hetkessä. Ne menee ihan sekaisin, ahdistuu, kokevat turvattomuutta.” He

Suunnittelupuolta tuntevat vastaajat kertoivat mahdollisena ongelmana viher- ja piha-alueiden pienet koot. Kaavoituksessa on huomioitava pysäköintipaikoituksen tarve ja Käräjätörmä sijaitsee alueella, joka on luokiteltu paljon pysäköintitilaa vaativaksi. Mitä enemmän pysäköintialueet vievät tilaa, sitä vähemmän on tilaa pihoille. Vastaajien mukaan pienille pihoille on haastavampaa tehdä monipuolisia ja erilaisille käyttäjille sopivia alueita. Toisaalta viheralueita säästävät pysäköintiratkaisut ovat kalliimpia, jolloin alueen edullinen hintataso voi muuttua. Suunnittelun lisäksi konkreettinen toteutus aiheutti huolta. Mikäli resursseissa säästellään, on mahdollista, että piha toteutetaan jonkun muun kuin ammattilaisten toimesta. Tällöin on riski, että piha joudutaan rakentamaan uudelleen, kun alkuperäinen toteutus ei toimikaan halutulla tavalla.

”Et jos se piha on hirveen pieni ni sinne ei mahdu ku se hiekkalaatikko ja penkki.” Su3

6 Tulosten tarkastelu

Ympäristöllä nähtiin olevan suuri vaikutus asumisviihtyvyyteen ja elämisen mielekkyyteen. Haastatteluissa tuli esille monia Bengtssonin ja Grahnin (2014) tutkimuksessaan luettelemia hyvinvointia edistävän pihan ominaisuuksia. Haastattelujen perusteella jäi epäselväksi, pitivätkö haastateltavat ominaisuuksia tärkeinä juuri terveyden edistämisen kannalta, vai oliko heillä jokin muu syy toivoa tiettyjä ominaisuuksia. Toiveet saattoivat olla asioita, joihin ihmiset olivat tottuneet tai asioita, jotka nähtiin mahdollisina saavuttaa uudessa asuinympäristössä. Toisaalta juuri mielekkäät asiat rohkaisevat ihmisiä ulkoilemaan, joten asukkaita miellyttävillä piharatkaisuilla edistetään heidän terveyttään suorasti tai epäsuorasti (Dahlkvist ym. 2016). Ihmisten haluun ulkoilla voidaan vaikuttaa myös tekemällä ikkunanäkymistä mielenkiintoisia (Orr ym. 2016).

6.1 Toiveena monipuolinen piha

Haastateltavien monipuoliset toiveet pihan ominaisuuksista kertoivat ihmisten erilaisista mieltymyksistä ja tarpeista viherympäristön suhteen. Tärkeinä asioina mainittiin penkit, hyväkuntoiset reitit sekä kasvillisuus osana esteettistä elämystä. Haastateltavien esittämät toiveet viheralueista olivat samansuuntaisia kuin esimerkiksi Ahron (2016) ja Pakkasen

(2016) opinnäytetöissä, joissa myös oli kysytty vanhustenhoitoyksikön asukkaiden ja hoitajien näkemyksiä.

Ulkoilureittien tärkeimpiä ominaisuuksia olivat helppokulkuisuus ja pääsy jonnekin kiinnostavaan paikkaan. Aiemmissa tutkimuksissa on huomattu, että iäkkäiden kävelyreitteihin vaikuttavat reittien laatu ja ympäristön houkuttelevuus (Sugiyama ja Ward Thompson 2008) sekä reittien yhteydet ja kiinnostavien kohteiden sijoittuminen reitin varrelle (Joseph ja Zimring 2007). Myös Bengtsson ym. (2015) kehottaa tarkastelemaan reittejä eri näkökulmista ja pohtimaan miten reitit yhdistävät viheralueita. Kasvit ja kukat voivat olla ihmisiä kiinnostavia kohteita sekä lisätä kotoisaa oloa, ja niiden katselu voi kompensoida vähäistä aktiivisuutta (Orr ym. 2016). Monipuolisesta kasvillisuudesta on hyötyä lämpötilan säätelyn (Duncan ym. 2019) sekä biodiversiteetin kannalta ja perinnekasveilla saadaan yhteys kulttuuriin sekä menneeseen aikaan (Bengtsson ja Grahn 2014). Monipuolinen kasvillisuus tarjoaa monipuolisia elementtejä pihaan, mutta värien käytössä kannattaa olla tarkkana. Intensiiviset värit kuten keltainen ja punainen voivat olla liian vaativia ja voimakkaita ärsykeitä jos ihminen on stressaantunut (Pálsdóttir ym. 2018). Pálsdóttir ym. (2018) huomasivat tutkimuksessaan, että ihmiset voivat käsitellä voimakkaampia värejä, kun heidän henkinen ja fyysinen kuntonsa kasvaa. Kirkkaita värejä voisi käyttää kauempana asuintiloista, jolloin ne lisäävät virikkeellisyyttä ja haastavuutta (Bengtsson ja Grahn 2014) ja kaikki ihmiset voivat käyttää lähiympäristöään omien toiveidensa ja tarpeidensa mukaan (Pálsdóttir ym. 2018).

6.2 Aktiivista ja passiivista toimintaa pihalla

Haastatteluissa ilmeni tarve erilaisiin toimintoihin pihalla, yleensä yhdessä muiden kanssa. Tarve yksityisyydelle ei juuri tullut esille, vaikka aiempien tutkimusten mukaan yksityisyyden tarve korostuu erityisesti hoitokodeissa (Rappe ja Kivelä 2005). Yhdessä tekeminen ja yhteisöllisyys oli haastateltavin mieleen. Osa vastaajista näki piha-alueiden mahdollisuuden yhteisöllisyyden kehittämisessä ja oli valmis ottamaan mallia jo toimivista yhteisöistä. Yhteisössä asumisen onkin todettu lisäävän yli 65-vuotiaiden elämänlaatua (Tan ym. 2013). Lisäksi Käräjätörmässä on jo onnistuneesti parannettu yhteisöllisyyttä (Michelsson 2017), joten käytännön oppia ei tarvitse etsiä kaukaa. Yhteisöllisyyttä voisi rakentaa esimerkiksi puutarhanhoidon kautta, vaikkapa pihatalkoilla, sillä puutarhanhoidon on huomattu lisäävän kontakteja muihin ihmisiin (Quested ym. 2018) sekä

edistävän osallisuutta ja vähentävän syrjäytymistä (Milligan ym. 2004). Sosiaaliset kontaktit ovat ihmisille tärkeitä, mutta osa haluaa mennä tapaamaan toisia ihmisiä ja osa haluaa tarkkailla, osa jotain siltä väliltä. Puutarhanhoidon kautta ihmisillä on mahdollisuus olla sosiaalisia omalla mukavuusalueellaan ja erityisesti palvelutalon asukkaat voivat olla vuorovaikutuksessa muidenkin kuin hoitohenkilökunnan kanssa (Bengtsson ja Carlsson 2013).

Aspinall ym. (2010) ovat huomanneet, että ihmisiä kiinnostavat asiat voivat säilyvät samoina, vaikka heidän liikuntakykynsä heikkenee. Monet ikääntyneet siis haluavat tehdä samoja asioita kuin ennenkin, joten pihaan suunniteltujen toimintojen ei välttämättä tarvitse olla vain ikääntyneitä varten. Ikääntyneetkin ihmiset voivat oppia uusia taitoja ja ikääntyneiden on huomattu sopeutuvan uusin tapoihin toteuttaa mielekkäitä askareita (Orr ym. 2016). Samalla piha voi houkutella myös alueella asuvia lapsia, jolloin eri sukupolvilla on mahdollisuus kanssakäymiseen. Ikääntyminen on prosessi, joka alkaa jo lapsena (STM 2013), joten Käräjätörmässä on mahdollisuus vaikuttaa tämän hetken lasten ikääntymiseen.

6.3 Esteettömyyden kolme ulottuvuutta

Esteettömyys ymmärrettiin kolmen eri ulottuvuuden kautta. Näistä korostuivat erityisesti fyysiset esteettömyyteen vaikuttavat ominaisuudet, esimerkiksi kuinka helposti ihmiset pääsevät ulos. Suuri avuntarve ja esteet viheralueilla voivat johtaa pihan vähäiseen käyttöön (van den Berg ym. 2019). Aiemmissä tutkimuksissa (Rappe ja Kivelä 2005, Rappe ja Topo 2007) hoitajien asenteiden on havaittu vaikuttavan siihen, kuinka usein asukkaat pääsevät ulos. Jos hoitajat pitäisivät piha-alueita mieluisina, voisi kehittyä hoitokulttuuri, jossa asukkailla on mahdollisuus päästä usein ulos. Työpaikkojen viherympäristöjen on haivattu edistävän myös työntekijöiden hyvinvointia (Lottrup ym. 2013).

Vastausten perusteella haastateltavat halusivat viheralueiden olevan helposti saavutettavissa ja käytettävissä kaikkina vuodenaikoina ja pihan tuntuvalta turvalliselta. Turvallisuuden tunne on tärkeää etenkin naisille, sillä turvattomuus voi vähentää erityisesti ikääntyneiden naisten liikkumista kävellen ja pyöräillen (van Cauwenberg ym. 2012). Yleinen turvallisuus ja alueen miellyttävyys lisääkin tyytyväisyyttä elämään (Sugiyama ym. 2009). Fyysisen puolen lisäksi myös ihmisten asenteilla on vaikutusta esteettömyyteen,

joten esteettömyyttä tulisi miettiä moniulotteisemmin kuin vain fyysisten esteiden kannalta.

Haastattelujen perusteella esteettömyyden moniulotteisuus on erityisen tärkeää muistisairaille. Tämä ilmeni tarpeena opasteille ja maamerkeille, selkeille reiteille ja alueille sekä ennen kaikkea hyväksyvälle kohtaamiselle ja erilaisuuden sallimiselle. Edellä mainittujen seikkojen avulla myös muistisairaavat voivat kokea lähiympäristön turvallisena. Weimannin ym. (2017) mukaan viherympäristön on tunnettava turvalliselta, jotta se vaikuttaa myönteisesti ihmisiin. Tulosten perusteella monisukupolvisuus tukee sosiaalista esteettömyyttä, joten ympäristön olisi tärkeää mahdollistaa erilaisten ihmisten kohtaaminen. Muistiliittokin (2017) ohjeistaa kohtaamaan ihmisen aina ihmisenä ja muistuttaa, että kaikilla ihmisillä, myös muistisairailta, on ajatuksia, tarpeita ja tunteita, vaikka he eivät niitä aina pysty ilmaisemaan.

6.4 Aistikokemusten merkitys

Haastattelujen perusteella Käräjätörmässä halutaan aistia kaikilla asteilla, mutta aistittavuuden tärkeys tuli esille vain hoitotyötä tuntevien haastatteluissa. Aistikokemukset liitettiin viihtyvyyteen ja aisteista korostui erityisesti näkö, mikä on tutkimustenkin perusteella tärkeä aisti. Näköyhteys viherympäristöön voi vaikuttaa elämänlaatuun ja herättää positiivisia tunteita (Rappe ja Topo 2007, Whear 2014). Mikäli aluetta aidataan, olisi hyvä muistaa, että rajaamisen lisäksi aidat toimivat myös näköesteinä ja voivat vaikeuttaa näköyhteyden luomista kauemmas ympäristöön.

Tulosten perusteella makuaistia ja syötävyyttä ei pidetty kovinkaan merkittävänä asiana. Kuitenkin aistipuutarhoilla voi olla merkittäviä positiivisia vaikutuksia hyvinvointiin (Gonzalez ja Kirkevold 2013). Tutut maun ja hajut muistuttavat miellyttävistä muistoista ja lisäävät tunnetta hyvinvoinnista, omasta identiteetistä ja osallisuudesta (Hanssen ja Kuvven 2016). Haastateltavat eivät ehkä tiedostaneet makuaistin tärkeyttä, mutta useampi haastateltava mainitsi kuitenkin mahdollisuuden marjojen syömiseen. Vastajat toivoivat asukkaille mahdollisuutta maisteluun, vaikka makuaistia ei erikseen korostettu. Gonzalezin ja Kirkevoldin (2013) mukaan aistipuutarhojen hyötyjen oletetaan liittyvän fyysiseen aktiivisuuteen, muistoihin ja aistien stimulaatioon.

Vastauksissa oli ääniaistimusten suhteen selkeä ristiriita. Osa vastaajista koki äänet lähinnä kielteisenä asiana, joita hallitaan suunnittelussa asetettujen raja-arvojen puitteissa. Toiset haastateltavat taas kokivat, että äänet voivat tuottaa myönteisiä elämyksiä. Pálsdóttirin (2014) mukaan ihmisten tekemät ja kaupunkien äänet voivat olla häiritseviä mutta luonnon äänet ovat ihmisille mieluisia. Esimerkiksi vedellä ja veden äänellä on huomattu rauhoittava vaikutus (Bengtsson ja Carlsson 2006). Todennäköisesti haastateltavat ajattelivat erilaisia ääniä, osa esimerkiksi liikenteestä aiheutuvaa melua ja osa miellyttäväksi mieltämiään ääniä.

6.5 Osallistaminen suunnitteluprosessissa

Ihmisten kokemukset osallisuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista vaihtelivat, ja oli myös erilaisia näkemyksiä ketä tulisi osallistaa. Tämän perusteella kaikki suunnitteluprosessissa mukana olevat tahot eivät siis tiedostaneet osallistamisen tärkeyttä ja merkitystä. Haastateltavat eivät olleet tyytyväisiä suunnitteluprosessin etenemiseen. Kritiikkiä sai etenkin hidas ja heikko tiedotus toimijoilta asukkaille. Osallistaminen ja yhteistyö ovat kuitenkin tärkeä osa yksilöiden ja yhteisöjen terveyden ja hyvinvoinnin tukemista, ja kuntalaisilla tulisi olla toimivat keinot ja mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä kohdistuvaan suunnitteluun ja päätöksen tekoon (STM 2006). Dahlkvistin ym. (2014) tutkimuksessa huomattiin, että useilla vanhusten hoitokotien piha-alueilla oli puutteita suunnittelussa ja moni piha oli suunniteltu rakennuttajan toimesta. Rakennuttaja ei välttämättä osaa ajatella pihan käyttäjien tarpeita ja toiveita, vaan toimiviin ratkaisuihin tarvitaan käyttäjien osallistamista suunnitteluun. Kodinomainen ympäristö voi tukea erityisesti muistisairaita (Lee S.Y. ym. 2016). Kodinomaista ympäristöä ei voida kuitenkaan rakentaa, jos asukkaat eivät saa kertoa millainen on kodinomainen ympäristö.

6.6 Tulosten merkitys ja yleistettävyys

Tulosten perusteella Käräjätörmän suunnitellussa toteutuksessa on edellytykset noudattaa WHO:n (1986) terveyden edistämisen toimintalinjoja. Uudenlaiset asuinratkaisut voivat johtaa terveempään yhteiskuntapolitiikkaan. Vihreä ja monipuolinen ympäristö on terveellinen ympäristö niin luonnolle kuin ihmisille. Yhteisöjen toimintaa voidaan tehostaa osallistamalla ihmisiä ja antamalla heille edellytyksiä olla toimijoita iästä tai rajoituksista riippumatta. Yhteisöjen kautta voidaan omaksua uutta tietoa ja oppia terveyttä edistäviä

henkilökohtaisia taitoja. Kaikki nämä yhdessä voivat puolestaan uudistaa terveystalvurjäljestelmää. Käräjätörmällä on edellytykset toimia malliesimerkkinä terveyttä edistävien, ikäystävällisten viherympäristöjen kehittämislle Suomessa.

Tässä tutkimuksessa ei pyritty yleistyksiin, vaan selvittämään juuri Käräjätörmän suunnitteluprosessia. Tutkimuksessa käytettyjä teemoja voidaan toki hyödyntää samantyyppistä suunnitteluprosessia tutkittaessa. Tuloksia voidaan pitää suuntaa-antavina ja tämän tutkimuksen tuloksista voidaan ottaa mallia uusien terveyttä ja hyvinvointia edistävien piha-alueiden suunnitteluun tai olemassa olevien ympäristöjen kehittämiseen. Jatkotutkimuksilla olisi kuitenkin hyvä selvittää miten osallisuutta ja osallistumismenetelmiä voidaan kehittää. Lisäksi Käräjätörmän valmistuttua olisi hyvä tutkia kuinka ovatko suunnitteluvaiheen toiveet ja näkemykset toteutuneet.

6.7 Tutkimuksen vahvuudet ja heikkoudet

Tämän tutkimuksen vahvuutena oli suuri aineisto. Haastateltaviksi saatiin koko suunnitteluketju rakentavaa tahoä lukuun ottamatta. Rakentavaa tahoä ei haastateltu, koska haastattelujen aikaan rakennettava taho ei ollut tiedossa. Tässä tutkimuksessa suurin osa haastatelluista oli naisia, mikä on voinut painottaa naisten näkemystä. Toisaalta ikääntyneessä väestössä enemmistö on naisia. Haastattelutilanteissa on aina riski, että haastattelija johdattelee haastateltavia. Tätä pyrittiin tietoisesti välttämään ja haastattelua ohjattiin takaisin aiheeseen vain silloin, jos keskustelu lähti rönsyilemään muihin aiheisiin.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää, millainen on ikääntyneille hyvä piha suunnitteluun osallistuvien tahojen mielestä, miten esille tuodut hyvän pihan ominaisuudet liittyvät ikääntyneiden hyvinvointiin ja sen edistämiseen sekä millaisella suunnitteluprosessilla tuotetaan hyvinvointia tukeva piha. Tulosten perusteella piha tai viherympäristö on hyvä silloin, kun se on käyttäjälleen mieluinen ja sopiva. Kuitenkaan ei ole olemassa mitään tiettyä ympäristöä, joka on sopiva kaikille, joten piha kannattaa suunnitella monipuoliseksi. Viihtyisässä viherympäristössä on esimerkiksi värikkäitä ja tuoksuvia kasveja, aurinkoisia ja varjoisia paikkoja sekä paikkoja, jossa ihmiset voivat olla yksin tai omassa rauhassa. Viihtyisää viherympäristöä on mahdollista kierrellä erilaisilla reiteillä ja reittien

varrella on mahdollisuus tavata muita ihmisiä. Asuinpaikan läheisyydessä sijaitsevan viheralueen ei välttämättä tarvitse olla iso, jos se on viihtyisä ja houkuttelee ihmisiä.

Houkuttelevat viheralueet lisäävät ihmisten fyysistä aktiivisuutta ja sosiaalisuutta ylläpitäen heidän toimintakykyään. Viherympäristön suunnittelussa tulee huomioida esteettömyys useasta näkökulmasta, ja ihmisillä tulee olla mahdollisuus kokea ympäristöään kaikilla aisteilla. Yhteisöllisyys on tärkeää niin esteettömyyden kuin kokemusten kannalta ja monisukupolvisessa yhteisökylässä etenkin lasten ennakkoluulottomuus tukee muistisairaiden yhteisöllisyyttä. Hyvinvointia edistävä piha-alue ei ole muuttumaton, vaan pihaa voidaan kehittää jatkuvasti kulloistenkin asukkaiden tarpeiden ja mieltymysten mukaisesti.

Hyvinvointia tukevan pihan suunnitteluprosessissa osallistetaan kaikkia kiinnostuneita ihmisiä. Yhteisiä alueita suunniteltaessa on tärkeää antaa kaikille alueella asuville tai alueesta kiinnostuneille mahdollisuus tulla kuulluksi, vaikka kaikkia toivomuksia ei voidakaan toteuttaa. Yhdessä sovituista asioista on helpompi pitää kiinni, kun niistä on kirjallisesti sovittu. Koska suunnitteluprosessissa tarvitaan monipuolista osaamista ja erilaisia näkemyksiä, on monialainen yhteistyö ja tehokas viestintä erittäin tärkeää. Hyvinvointia edistävät käytännöt viheralueiden suunnittelussa yleistynevät, kun niistä saadaan lisää tietoa ja käytännön kokemuksia.

8 KIITOKSET

Haluan kiittää ohjaajiani Erja Rappea ja Leena Lindéniä innostavasta ja kannustavasta ohjauksesta sekä avusta kun omat ajatukseni olivat solmussa. Erjalle paljon kiitoksia mahdollisuudesta mielenkiintoisen aiheen parissa. Kiitos myös Maiju ja Yrjö Rikalan Puutarhasäätiölle ja Ikäinstituutille apurahasta tutkimuksen tekemiseen.

Erityiskiitokset kaikille haastatteluihin osallistuneille kokemusten ja näkemysten jakamisesta. Työn tekeminen ei olisi ollut mahdollista ilman teidän osallistumistanne. Haastattelutilanteet olivat erittäin antoisia ja opettavaisia.

9 LÄHTEET

- Ahro, K. 2016. Oma piha, oma yhteisö. Yhteiskehittely ja Green Care -toiminta ikääntyneen osallisuutta tukemassa. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu.
- Antonovsky, A. 1996. The salutogenic model as a theory to guide health promotion. *Health Promotion International* 11: 11-18.
- Aspinall, P., A., Thompson, C., W., Alves, S., Sugiyama, T., Brice, R. & Vickers, A. 2010. Preference and Relative Importance for Environmental Attributes of Neighbourhood Open Space in Older People. *Environment and Planning B: Planning and Design* 37: 1022-1039.
- Bengtsson, A. & Carlsson, G. 2013. Outdoor environments at three nursing homes: qualitative interviews with residents and next of kin. *Urban Forestry & Urban Greening* 12: 393-400.
- Bengtsson, A. & Carlsson, G. 2006. Outdoor environments at three nursing homes: focus group interviews with staff. *Journal of Housing For the Elderly* 19: 49-69.
- Bengtsson, A. & Grahn, P. 2014. Outdoor environments in healthcare settings: A quality evaluation tool for use in designing healthcare gardens. *Urban Forestry & Urban Greening* 13: 878-891.
- Bengtsson, A., Hagerhall, C., Englund, J.-E. & Grahn, P. 2015. Outdoor environments at three nursing homes: semantic environmental descriptions. *Journal of Housing For the Elderly* 29: 53-76.
- Broekhuizen, K., de Vries, S. & Pierik, F. 2013. Healthy aging in a green living environment: a systematic review of the literature. TNO report. TNO 2013 R10154.
- Corbin, J. & Strauss, A. 2008. *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. 3. painos. Los Angeles, Sage cop. 379 s.
- Dahlkvist, E., Hartig, T., Nilsson, A., Högberg, H., Skovdahl, K. & Engström, M. 2016. Garden greenery and the health of older people in residential care facilities: a multi-level cross-sectional study. *Journal of Advanced Nursing* 72: 2065-2076.
- Dahlkvist, E., Nilsson, A., Skovdahl, K. & Engström, M. 2014. Is There a Caring Perspective in Garden/Patio Design in Elderly Care? A Description and a Comparison of Residents' and Staff Members' Perceptions of These Outdoor Spaces. *Journal of Housing For the Elderly* 28: 85-106.

- Duncan, J.M.A., Boruff, B., Saunders, A., Sunb, Q., Hurley, J. & Amati, M. 2019. Turning down the heat: An enhanced understanding of the relationship between urban vegetation and surface temperature at the city scale. *Science of the Total Environment* 656: 118-128.
- Dzhambov, A.M., Markevych, I., Tilov, B. G. & Dimitrova, D., D. 2018. Residential greenspace might modify the effect of road traffic noise exposure on general mental health in students. *Urban Forestry and Urban Greening* 34: 233-239.
- Engel, G.L. 1977. The Need for a New Medical Model: A Challenge for Biomedicine. *Science* 196: 129-136.
- Gonzalez, M.T. & Kirkevold, M. 2013. Benefits of sensory garden and horticultural activities in dementia care: a modified scoping review. *Journal of Clinical Nursing*, 23, 2698–2715.
- Halonen, J.I., Hansell, A.L., Gulliver, J., Morley, D., Blangiardo, M., Fecht, D., Tolodano, M.B., Beevers, S.D., Anderson, H.R., Kelly, F.J. & Tonne, C. 2015. Road traffic noise is associated with increased cardiovascular morbidity and mortality and all-cause mortality in London. *European Heart Journal* 36: 2653-2661.
- Hanssen, I. & Kuven, B.M. 2016. Moments of joy and delight: the meaning of traditional food in dementia care. *Journal of Clinical Nursing* 25: 866-874.
- Harada, K., Lee, S., Park, H., Shimada, H., Makizako, H., Doi, T., Yoshida, D., Tsutsumimoto, K., Anan, Y., Uemura, K. & Suzuki, T. 2016. Going outdoors and cognitive function among community-dwelling older adults: Moderating role of physical function. *Geriatrics & Gerontology International* 16: 65-73.
- Hartig, T., Mitchell, R., de Vries, S. & Frumkin, H. 2014. Nature and health. *Annual Review of Public Health* 35: 207-228.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 213 s.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Tammi. 432 s.
- Joseph, A. & Zimring, C. 2007. Where active older adults walk: understanding the factors related to path choice for walking among active retirement community residents. *Environment and Behaviour* 39: 75-105.

- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234. Jyväskylä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 213 s.
- Karvonen, S. 2019. Koetun hyvinvoinnin tila tunnuslukujen valossa. Teoksessa: Kestilä, L. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Teema 31. s. 96-100.
- Kautto, M. 2004. Ikääntyneet resurssina, ikääntyminen mahdollisuutena. Teoksessa: Kautto, M., Koskinen, S., Karisto, A., Kiander, J., Riihelä, M., Sullström, R., Valkonen, T., Martelin, T., Sainio, P., Koskinen, S., Vaarama, M. & Lehto, J. (toim.). Ikääntyminen voimavarana. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004. 202 s.
- Kollanus, V. & Lanki, T. 2014. 2000-luvun pitkittyneiden helleaaltojen kuolleisuusvaikutukset Suomessa. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 130: 983-90.
- Kuo, M. 2015. How might contact with nature promote human health? Promising mechanisms and a possible central pathway. *Frontiers in Psychology* 6: 1093.
- Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2001. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: Sisällönanalyysi. Teoksessa: Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.) Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki, WSOY. s. 21-43.
- Lee, S. Y., Chaudhury, H. & Hung, L. 2016. Effects of Physical Environment on Health and Behaviors of Residents With Dementia in Long-Term Care Facilities: A Longitudinal Study. *Research in Gerontological Nursing* 9: 81-91.
- Lee, A-Y., Park, S-A., Kim, J-J., So, J-M. & Son, K-C. 2016. Kinematic and Kinetic Analysis of Upper Limb Motions During Horticultural Activities. *Korean Journal of Horticultural Science and Technology* 4: 940-958.
- Lee, A-Y., Park, S-A., Moon, Y., & Son, K. 2018. Kinematic and Kinetic Analysis of Horticultural Activities for Postural Control and Balance Training. *HortScience* 53: 1541-1552.
- Lindal, P. J. & Hartig, T. 2015. Effects of urban street vegetation on judgments of restoration likelihood. *Urban Forestry & Urban Greening* 14: 200-209.
- Lottrup, L., Grahn, P. & Stigsdotter, U.K. 2013. Workplace greenery and perceived level of stress: Benefits of access to a green outdoor environment at the workplace. *Landscape and Urban Planning* 110: 5-11.

- Maanmittauslaitos: Karttapaikka. 2020. Verkkopalvelu. <https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>. Viitattu 25.4.2020.
- Michelsson, J. 2017. Käräjätörmän korttelin kehitys. VTS-Kodit. Tampere.
- Milligan, C., Gatrell, A. & Bingley, A. 2004. 'Cultivating health': therapeutic landscapes and older people in northern England. *Social Science & Medicine* 58: 1781-1793.
- Muistiliitto. 2017. Muistisairaahan ihmisen kohtaaminen. <https://www.muistiliitto.fi/fi/muistisairaudet/erityiskysymyksia/muistisairaahan-ihmisen-koh- taaminen>. Julkaistu 22.2.2017. Viitattu 1.5.2020.
- Orr, N., Wagstaffe, A., Briscoe, S. & Garside, R. 2016. How do older people describe their sensory experiences of the natural world? A systematic review of the qualitative evidence. *BMC Geriatrics* 16: 116.
- Pakkanen, J. 2016. Viljelylaatikot osana omatoimista ulkoilua vanhusten palvelutalossa – Lepolan palvelutalon pihasuunnitelma. Opinnäytetyö. Oulun ammattikorkeakoulu.
- Palosuo, H. & Lahelma, E. 2013. Terveiden sosiaaliset määrittäjät. Teoksessa: Sihto, M., Palosuo, H., Topo, P., Vuorenkoski, L. & Leppo, K. (toim.) Terveyspolitiikan perusta ja käytännöt. Teema 17. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Park, S. A., Lee, A-Y., Son, K-C., Lee, W-L. & Kim, D-S. 2016. Gardening Intervention for Physical and Psychological Health Benefits in Elderly Women at Community Centers. *HortTechnology* 26: 474-483.
- Park, S. A., Shoemaker, C. A., Haub, M. D. 2009. Physical and psychological health conditions of older adults classified as gardeners or nongardeners. *Hortscience* 44: 206-210.
- Pasanen, T. 2020. Everyday physical activity in natural settings and subjective well-being: Direct connections and psychological mediators. Doctoral dissertation. Tampere University Dissertations.
- Pietilä, I. 2017. Ryhmäkeskustelu. Teoksessa: Hyvärinen, M, Nikander, P. & Ruusuvoori, J. (toim.). Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere, Vastapaino. s. 111-130.
- Poranen-Clark, T., von Bonsdorff, M., Rantakokko, M., Portegijs, E., Eronen, J., Kauppinen, M., Eriksson, J.G., Rantanen, T. & Viljanen, A. 2018. Executive function and life-space mobility in old age. *Aging Clinical and Experimental Research* 30: 145-151.

- Pálsdóttir, A.M., 2014. The Role of Nature in Rehabilitation for Individuals with Stress related Mental Disorders. Alnarp Rehabilitation Garden as Supportive Environment. Doctoral Thesis No. 45. Acta Universitatis Agriculturae Sueciae, Alnarp.
- Pálsdóttir, A.M., Stigsdotter, U.K., Persson, D., Thorpert, P. & Grahn, P. 2018. The qualities of natural environments that support the rehabilitation process of individuals with stress-related mental disorder in nature-based rehabilitation. *Urban Forestry and Urban Greening* 29: 312-321.
- Quested, E., Thøgersen-Ntoumani, C., Uren, H., Hardcastle, S. J. & Ryan, R. M. 2018. Community Gardening: Basic Psychological Needs as Mechanisms to Enhance Individual and Community Well-Being. *Ecopsychology* 10: 173-180.
- Rajaniemi, J. & Rappe, E. 2020. Ikäystävällisyyden edistäminen asuinalueilla ja taajamissa. Ympäristöministeriön julkaisuja 2020:2. Ympäristöministeriö, Helsinki. 80 s.
- Rappe, E. 2019. Viherympäristöt ja puutarhat terveyden ja hyvinvoinnin edistäjinä. Teoksessa: Ylilauri, M. & Yli-Lauri, A. (toim.). Kohti luonnollista hyvinvointia: Näkökulmia luontoperustaisen toiminnan kehittämiseen. Levón-instituutin julkaisuja 143. s. 37-51.
- Rappe, E. & Evers, A-M. 2001. The Meaning of Growing Plants: Contributions to the Elderly Living in Sheltered Housing. *HortTechnology* 11: 268-272.
- Rappe, E., Kotilainen, H., Rajaniemi, J. & Topo, P. 2018. Muisti- ja ikäystävällinen asuminen ja asuinympäristö. Ympäristöopas 2018. Ympäristöministeriö.
- Rappe, E., & Kivelä, S.-L. 2005. Effects of garden visits on long-term care residents as related to depression. *HortTechnology*, 15: 298-303.
- Rappe, E., Kivelä, S-L. & Rita, H. 2006. Visiting outdoor green environments positively impacts self-rated health among older people in long-term care. *HortTechnology* 16: 55-59.
- Rappe, E. & Topo, P. 2007. Contact with Outdoor Greenery Can Support Competence Among People with Dementia. *Journal of Housing For the Elderly* 21: 229-248.
- Reid C., Clougherty J., Shmool J., Kubzansky L. 2017. Is All Urban Green Space the Same? A Comparison of the Health Benefits of Trees and Grass in New York City. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 14: 1411.

- Rimpelä, M. 2010. Terveydenhoidosta terveyden edistämiseen. Teoksessa: Ståhl, T. & Rimpelä, A. (toim.) Terveyden edistäminen tutkimuksen ja päätöksenteon haasteena. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. s. 11-32.
- Rosso, A. L., Auchincloss, A. H. & Michael, Y. L. 2011. The Urban Built Environment and Mobility in Older Adults: A Comprehensive Review. *Journal of Aging Research* Volume 2011, Article ID 816106.
- Savola, E. & Koskinen-Ollonqvist, P. 2005. Terveyden edistäminen esimerkein: Käsitteitä ja selityksiä. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja -sarja 3/2005. Helsinki.
- Soga, M., Gaston, K. J. & Yamaura, Y. 2017. Gardening is beneficial for health: A meta-analysis. *Preventive Medicine Reports*.
- STM. 2006. Terveyden edistämisen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:19. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.
- STM. 2013. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:11. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.
- STM. 2017. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:6. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.
- Sugiyama, T. & Ward Thompson, C. 2008. Associations between characteristics of neighbourhood open space and older people's walking. *Urban Forestry and Urban Greening* 7: 41-51.
- Sugiyama T., Ward Thompson, C. & Alves, S. 2009. Associations between neighborhood open space attributes and quality of life for older people in Britain. *Environment and Behavior* 41: 3-21.
- Sulander, T., Karvinen, E. & Holopainen, M. 2016. Urban Green Space Visits and Mortality Among Older Adults. *Epidemiology* 27: 34-35.
- Takano, T., Nakamura, K. & Watanabe, M. 2002. Urban residential environments and senior citizens' longevity in megacity areas: the importance of walkable green spaces. *Journal of Epidemiology and Community Health* 56: 913-918.
- Tampereen asemakaavoitus, Optiplan Oy & UKI Arkkitehdit Oy. 2018. Käräjätörmän pohjoisosa, asemakaavamuutos 8678. Ehdotusvaiheen viitesuunnitelma-aineisto

- https://www.tampere.fi/ytoteto/aka/nahtavillaolevat/8678/ehdotus/8678_ehdotus_havainnekuva_aineisto_20181211.pdf. Viitattu 8.4.2020
- Tan, K. K., Vehviläinen-Julkunen, K. & Chan, S. W. 2013. Integrative review: salutogenesis and health in older people over 65 years old. *Journal of Advanced Nursing* 70: 497-510.
- ten Brink, P., Mutafoglu, K., Schweitzer, J.-P., Kettunen, M., Twigger-Ross, C., Baker, J., Kuipers, Y., Emonts, M., Tyrväinen, L., Hujala, T. & Ojala, A. 2016. The health and social benefits of nature and biodiversity protection. The Health and Social Benefits of Nature and Biodiversity Protection – Executive summary. A report for the European Commission (ENV.B.3/ETU/2014/0039). Institute for European Environmental Policy. London/Brussels.
- THL. 2019. Koettu terveys. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/terveys/koettu-terveys>. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty 1.11.2019. Viitattu 25.3.2020.
- THL. 2020. IFC-luokitus. <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/icf-luokitus>. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty 17.3.2020. Viitattu 25.3.2020.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Tammi. 205 s.
- Tyrväinen, L., Silvennoinen, H., Korpela, K. & Ylén, M. 2007. Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Teoksessa: Tyrväinen, L. & Tuulentie, S. (toim.). Luontomatkaile, metsät ja hyvinvointi. Metlan työraportteja 52: 57–77.
- Valtioneuvosto. 2010. Terveystuolilaki. Asetus 1326/2010. 3 §. Annettu 30.12.2010. Finlex® sähköinen säädöstietopankki: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>. Viitattu 15.2.2020.
- Van Cauwenberg, J., Clarys, P., De Bourdeaudhuij, I., Van Holle, V., Verté, D., De Witte, N., De Donder, L., Buffel, T., Dury, S. & Deforche, B. 2012. Physical environmental factors related to walking and cycling in older adults: the Belgian aging studies. *BMC Public Health* 12: 142.
- Van den Berg, M. E. L., Winsall, M., Dyer, S. M., Breen, F., Gresham, M. & Crotty, M. 2019. Understanding the Barriers and Enablers to Using Outdoor Spaces in Nursing Homes: A Systematic Review. *The Gerontologist*.

- Wang, D. & MacMillan, T. 2013. The Benefits of Gardening for Older Adults: A Systematic Review of the Literature. *Activities, Adaptation & Aging*, 37: 153-181.
- Weimann, H., Rylander, L., van den Bosch, M.A., Albin, M., Skärbäck, E., Grahn, P. & Björk, J. 2017. Perception of safety is a prerequisite for the association between neighbourhood green qualities and physical activity: Results from a cross-sectional study in Sweden. *Health and Place* 45: 124-130.
- Whear, R., Coon, J. T., Bethel, A., Abbott, R., Stein, K., & Garside, R. 2014. What is the impact of using outdoor spaces such as gardens on the physical and mental well-being of those with dementia? A systematic review of quantitative and qualitative evidence. *Journal of the American Medical Directors Association* 15: 697-705.
- WHO. 1948. Constitution of the World Health Organization: Basic Document. Geneva, Switzerland. <http://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/EN/constitution-en.pdf?ua=1>. World Health Organization. Viitattu 17.2.2020.
- WHO. 1986. The Ottawa Charter for health promotion. Ottawa. <https://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/> World Health Organization. Viitattu 17.2.2020.
- WHO. 2015. World report on ageing and health. Geneva: World Health Organization <http://www.who.int/ageing/publications/world-report-2015/en/>. Viitattu 2.5.2020
- WHO. 2016. Urban green spaces and health - a review of evidence. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe. World Health Organization.
- WHO. 2020. Health promotion. Healthy Settings. <https://www.who.int/healthpromotion/healthy-settings/en/>. World Health Organization. Viitattu 25.3.2020.
- Zhang, L. & Tan, P.Y. 2019. Associations between Urban Green Spaces and Health are Dependent on the Analytical Scale and How Urban Green Spaces are Measured. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 16: 578.

LIITE 1: HAASTATTELUTEEMAT

Ikäystävällisyys

Mitä ikäystävällisyys merkitsee?

Miten ikäystävällisyys ilmenee Käräjätörmän suunnittelussa?

Keitä suunnitteluun osallistuu? Millaista yhteistyötä?

Miten suunnittelua tehdään, millaisilla prosesseilla?

Millaiset yhteydet Tampereen muiden kaupunginosien ikäystävällisyyden kehittäjiin?

Asuinalueen suunnittelu

Mitkä seikat ohjaavat alueen suunnittelua? Mitä suunnittelulla tavoitellaan?

Miten asukkaat otetaan huomioon suunnittelussa?

Säilytetäänkö jotain alkuperäistä tai vanhaa? Näkyykö paikallisuus suunnittelussa?

Millaisia haasteita alueen suunnittelussa on?

Pihan suunnittelu

Pihan tarkoitus? Millainen on hyvä piha?

Mitkä seikat ohjaavat pihan suunnittelua? Mitä suunnittelulla tavoitellaan?

Mitä piha merkitsee asukkaille / henkilökunnalle / palveluntuottajille / naapuruston asukkaille?

Mitä pihaan on suunniteltu? Miksi?

Miten vuodenaikojen vaikutus on otettu huomioon?

Säilytetäänkö jotain alkuperäistä tai vanhaa? Näkyykö paikallisuus suunnittelussa?

Onko asukkaiden/käyttäjien hyvinvointi otettu huomioon suunnittelussa? Miten?

Hyödynnetäänkö suunnittelussa tutkimustietoa? Mitä ja miten se näkyy toteutuksessa?

Rajoittavatko kustannukset ratkaisuja?

Millaista yhteistyötä pihan suunnittelussa tehdään? Keiden kanssa? Osallistuvatko asukkaat pihan suunnitteluun?

Mitä haasteita suunnittelussa on?

Miten huolto ja ylläpito vaikuttavat suunnitteluun?

Onko eri toimijoilla ristiriitaisia tavoitteita? Miten ristiriidat ratkaistaan?